

למעשה

פרשת בשלח

©

כל הזכויות שמורות

למכון 'למעשה'

ולפנחס זרביב

כתובת המחבר

חנה סגש 21111

אשדוד

058-3271323

p0583271323@gmail.com

כמו כן המכון מתמחה בעריכה לשונית

פרשת בשלח

הרב אליהו ברוך פינקל

הטעם שלא נחם דרך ארץ פלשתים

ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלוקים פן ינחם העם בראתם מלחמה וישבו מצרימה, ויסב אלוקים את העם דרך המדבר ים סוף (שמות יג, יז-יח).

הקשה החזון איש (או"ח סו"ס קכ"ה), כי מאחר שאמר הקב"ה למשה במעמד הסנה, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה' (לעיל ג, יב), א"כ נמצא שכל תכלית יציאת מצרים היתה בכדי לקבל את התורה על הר סיני, וא"כ מטעם זה היה צריך הקב"ה להסב את העם דרך המדבר ולא להעלותם לארץ ישראל דרך ארץ פלשתים, ולמה נצרכה התורה לטעמים אחרים של 'פן ינחם העם' וגו'.

עטרו סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף

ויחזק ד' את לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל (שמות יד, ח).

כתב רש"י, שהיה תולה אם לרדוף אם לאו, וחזק את לבו לרדוף.

והנה רש"י להלן (טו, כב) כתב, שהמצרים עטרו מצרים סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות והיו ישראל מוציאין אותם בים, וצ"ע שהרי הנהגה זו לקחת עמם תכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות מצינו בחוזרים מן המלחמה, אבל היכן מצינו שהיוצאים למלחמה נוטלים עמם את כל אלו.

אלא מבואר בזה, שאמנם מעיקרא היה תולה אם לרדוף, אבל אח"כ כאשר חיזק את לבו, הרי חזקו עד כדי כך שכבר קיבל בטחון גמור בנצחונם, וכן משמע בפסוק אמר איוב ארדוף

אשיג אחלק שלל תמלאו נפשי אריק חרבי תורשימו ידי', הרי שהקדים בדבריו את חלוקת השלל להריגת בני ישראל [אריק חרבי], והיינו משום שהיה בטוח בעצמו שינצח, והמצרים יצאו למלחמה כפי שבעלמא רגילים לחזור מן המלחמה בהרגשת הנצחון, ולכך עטרו עצמם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות. [ואפשר שכל זה היה לתכלית שיביאו ממונם אתם ויהא לישראל ביזת הים גדולה].

עוד יתכן, שעיקר סברתו של פרעה שהיה בטוח בנצחונם היתה נכונה בעיקרה לפי דרגתם של בני ישראל בשעה שיצאו ממצרים, ואיצטגנינו אמרו לו שינצחם כי באמת באותה שעה היו צריכים לימסר בידו, אלא שאח"כ הרי השתנה מצב ישראל, וכמו שדרשו חז"ל (שמו"ר כא, ה) על הפסוק "ופרעה הקריב", שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים, והיינו שגרם להם לשוב בתשובה, ומחמת שחזרו בתשובה לא היה יכול לנצח אותם.

תפשו אומנות אבותם

ויצעקו בני ישראל אל ד', ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים (שמות יד, יא).

כתב רש"י, ויצעקו, תפשו אומנות אבותם, באברהם הוא אומר 'אל המקום אשר עמד שם', ביצחק לשוח בשדה', ביעקב 'ויפגע במקום'.

ועיין ברמב"ן שכתב שאין דרך שבני אדם הצועקים אל ד' יבעטו בישועה ויאמרו המבלי אין קברים במצרים' וגו', ולכך כתב שהיו אלו שתי כתות, האחת צועקת אל ד', והשניה מכחשת בנביאו ואינה בוחרת בישועה הנעשית להם.

פרשת בשלח

ולפ"ז אין כוונת רש"י לשבח על תפילתם אלא להיפך, שלא היתה תפילתם אלא כמצות אנשים מלומדה שעושים מעשי אבותיהם.

ונראה דמ"מ תפילתם הועילה, כיון דסוף סוף תפסו אומנות זו של תפילה, וזהו כח התפילה שהיא פועלת מכל מקום. [נראה מש"נ בסוף בראשית בענין כח התפילה, שהוא מציאות בבריאה דתפילה פועלת עי"ש]. אמנם אף שהתעלו קצת באותה שעה לתפוס אומנות אבותם ונענו מאת השי"ת, מ"מ מיד אח"כ היתה להם ירידה שאותם אנשים אמרו 'המבלי אין קברים' וגו'. ובדומה לזה אנו מוצאים שאף שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, מ"מ נשארה בשפחותה, והיינו מאחר שגילויים אלו לא שינו את מהותם ועצמותם. ומטעם זה מבואר בפסוק להלן (טו, כד) וילונו העם על משה לאמר מה נשתה', ואף שהיה זה מיד לאחר נס קריעת ים סוף, מכל מקום התאוננו על כך. אך כל זה הוא חידוש בפשט, דבפשוטו כונת רש"י כאן למעלתן של ישראל להתפלל בעת צרה, ועיין.

הים ראה וינס

וישם את הים לחרבה ויבקעו המים (שמות יד, כא).

כתיב בתהלים (קיד, ג) הים ראה וינס. ובמדרש (בראשית רבה פז, ח) מצינו שהים נס מפני שראה ארונו של יוסף, והיינו דכמו שיוסף נס מפני אשת פוטיפר, אף הים נס מחמתו. וכבר עמדו רבים לבאר מה השייכות בין מנוסת יוסף מפני אשת פוטיפר למנוסת הים.

אמנם במפרשים כתבו (בשם מהר"י אבוב וכו"ה בפ"י הרע"ב) שרש"י הוקשה לו קושית הרמב"ן, ולכך פירש שתפשו אומנות אבותם, והיינו שלא היתה צעקה זו מתוך פנימיותם ועצם מהותם, אלא רק תפשו אומנות אבותם כמצות אנשים מלומדה, ולכך היה שייך שבאותו הדיבור מחד גיסא יצעקו אל ד', ומאידיך גיסא יבעטו ויאמרו 'המבלי אין קברים' וגו'.

[ויש להכריח כן, דאם כוונת רש"י שעל עצם התפילה תפסו אומנות אבותיהם, א"כ מ"ט לא פירש"י כן כבר בפרשת שמות דכתיב (לעיל ב, כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל שועתם אל האלקים' וגו', ולמה שם לא פירש שתפסו אומנות אבותם, ואין לומר דההיא לא זעקו אלא בינם לבין עצמם מכובד העבודה ושועתם זו עלתה אל האלקים מן העבודה, דלא כתיב שם ויצעקו אל ד' כמו כאן, וא"כ אי"ז אומנות אבותם, דהא מקרא מלא דיבר הכתוב בפרשת כי תבא על זעקה זו

והוא עולה על זעקה זו כמפורש בהגדה של פסח "ונצעק אל ה' אלהי אבותינו, כמו שנאמר (שמות ב') ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה' וכו', ושוב הדקו"ל מ"ט נטר רש"י לפרש כן עד פרשת בשלח. [ואין לומר דהתם התפללו מחמת צרתן ולא מצד אומנות אבותיהם, שהרי גם כאן התפללו מאין ברירה שמצרים אחריהם והים לפניהם], אלא בע"כ שבמצרים היתה זו תפילה אמתית, ורק כאן דקאי על אלו שאמרו המבלי אין קברים וגו' הוצרך רש"י לפרש שרק תפסו אומנות אבותם כמצות אנשים מלומדה].

היתה העבירה של עבודה זרה באונס, אולם טען הים כנגד זה שהרי עבודה זרה היא אחת מג' העבירות שדינם ביהרג ואל יעבור, ואין בהם פטור של אונס. ועל זה נאמר ראה הים וינס', שראה ברייתא דרבי ישמעאל בסנהדרין (עד, א) דסבירא ליה שבעבודה זרה אין דין יהרג ואל יעבור, אלא צריך לעבור ולא ליהרג, ומשום כך היה להם לישראל פטור אונס.

כשמזלזלים במעלה מפסידים את המעלה

וישב הים לפנות בוקר לאיתנו (שמות יד, כז). עיין במדרש (בראשית רבה ה, ה) שדרשו על זה חז"ל, לאיתנו לתנאו הראשון, שהתנה הקב"ה עם הים מששת ימי בראשית שיקרע לבני ישראל כשיצאו ממצרים.

ובאור החיים הק' הקשה, דמאחר שעשה הקב"ה תנאי עם הים במעשה בראשית, א"כ למה נרעש הים ולא הסכים ליקרע מפני משה, ואמר לו אני נבראתי ביום שלישי ואתה ביום שישי, והרי כבר מתחילת ברייתו נעשה עמו תנאי זה שיקרע לבני ישראל.

ועוד הקשה שהרי מצינו שהיו יחידים שנבקע הים בעבורם, וכמעשה דרבי פנחס בן יאיר בגמ' חולין (ז, א), ואם לצורך בני ישראל עשה הקב"ה תנאי עם הים מששת ימי בראשית, אם כן באיזה כח נקרע הנהר לרבי פנחס בן יאיר.

ותירץ האור החיים, שתנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה הקב"ה על מעשה בראשית שיהיו כפופים לתורה ועמליה, ושיעשו כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הבורא יתברך שמו, אבל ביציאת מצרים עדיין לא קיבלו התורה, ואין גזירתם על הנבראים

ויש לפרש בהקדם מה שמצינו בגמ' ברכות (כ, א), אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא וכו', אמר ליה קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשינן אקדושת השם, ע"כ, וביאור הדברים שמעתי ממו"ר הגר"ש רוזובסקי זצ"ל (בהספד על מרן הרב מפוניבז' זצ"ל במלאת השבעה), שמסירות נפש היא מדה כנגד דרך הטבע, ומי שמתנהג במסירות נפש אף הקב"ה נוהג עמו שלא אדרך הטבע ועושה לו ניסים.

ולפי זה אפשר כי מאחר ויוסף עמד בניסיון גדול כל כך של אשת פוטיפר עד כדי מסירות נפש [כמבואר במדרש (במדבר רבה יד, ו) שאמרה לו שאם לא ישכב עמה היא אומרת לבעלה שהוא חפץ לאנסה ובעלה הורגו ואין מי שימחה בידו לפי שהיה עבדו אעפ"כ לא עמד לעשות תאוה, וי"א (עי' צרור המור שמות פרק ד) שהיה יוסף נס להפיל עצמו לנילוס], ומשום כך עלתה לו זכותו שיהא נס ויבקע הים בעבורו.

ראה ברייתא דרבי ישמעאל

וישם את הים לחרבה ויבקעו המים (שמות יד, כא).

כתיב בתהלים (קיד, ג) הים ראה וינס. ובמדרש פליאה איתא, ראה ברייתא דרבי ישמעאל, והרבה פירושים נאמרו בזה.

ורבי יהונתן אייבשיץ מבאר הדבר, שהרי הים טען לפני הקב"ה 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה', ומדוע לעשות נס לבני ישראל, והשיבו הקב"ה שאצל בני ישראל

ומבואר בזה שכוחו של רבי פנחס בן יאיר לחלוק את הנהר היה משום שלא זילזל באדם מישראל מעולם, וזהו לכאורה שלא כדברי האור החיים, שכתב שהטעם שנחלק הנהר הוא מחמת כח התורה של רבי פנחס בן יאיר.

ובאמת שמצינו בתהילים, טעם אחר לכך שכל הבריאה כפופה ונשלטת בידי האדם, דבתהילים (ח, ו-ט) כתיב "ותחסרהו מעט מאלוקים וכבוד והדר תעטרהו, תמשילו במעשי ידיך כל שמה תחת רגליו, צנה ואלפים כלם וגם בהמות שדי, צפור שמים ודגי הים עבר ארחות ימים", הרי שכוחו של האדם לשלוט על הבריאה הוא מפני הצלם אלוקים שבו, וצריך לברר היאך מתיישבים הדברים כאחד.

הברית

"ונראה ביאור הדברים, על פי יסוד גדול שקיבלנו מרבותינו בעלי המוסר (עי' כוכבי אור מאמר ח) שכשמזלזלים במעלה מפסידים אותה, ואני שמעתי כן מקדוש ישראל הגר"י לעויןשטיין זיע"א לענין תפילה, שהראשונים כמלאכים היו פועלים בתפילותיהם גדולות ונצורות, ואילו אנו מתפללים ולא נענים, וביאר בזה ע"פ היסוד הנ"ל, שבכל מעלה שהיא אם מזלזלים בה הרי מאבדים את סגולתה, והמקור לזה הוא מדוד המלך שמאחר שזלזל בבגדים כשקרע את כנף המעיל של שאול (עי' שמואל א, כד, ד), משום כך 'ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו' (מלכים א) וכמבואר בברכות (סג, ב), והיינו שאיבד את מעלת הבגדים המחממים את הגוף. וסיים מרן הגר"י זצ"ל שכן הוא הדבר אף בתפילה שהיא מן הדברים העומדים רמו של עולם, ומאחר שבני אדם מזלזלים בה משום כך מאבדים את סגולתה.

גזירה, ולכך לא הסכים הים ליבקע מפני משה ובני ישראל, וטען לו אני נבראתי בשלישי ואתה בשישי, ובזה רמז לו שאינו בן תורה, שהרי התורה ודאי קדמה לכל ששת ימי בראשית, ולכך נתחכם ד' לקרבו לימין, להראות שהוא בן תורה. ומעתה כל צדיק אחר קבלת התורה יש לו כח לכופף את הים ליחלק מפניו, והיינו טעמא דרבי פנחס בן יאיר שהיה לאחר קבלת התורה, והטעם שנחלק הנהר מפניו היה מחמת כח התורה שלו.

ויש להעיר שהרי מצינו אצל יעקב אבינו שבקע את הירדן במקלו (אגדת בראשית פמ"ו), אף על פי שהיה זה קודם קבלת התורה ואיך היה בכח אדם לשנות סדרי הבריאה", אולם יש לומר שהוא משום שיעקב היה עמוד התורה, וכדכתיב תתן אמת ליעקב. וכבר אמרו חז"ל (מדרש תנחומא, וישלח ט), אין לך אדם שהיה יגע בתורה כאבינו יעקב.

אמנם בירושלמי דמאי (פ"א ה"ג) הובא מעשה זה דרבי פנחס בן יאיר בשינוי קצת, והתם משמע טעם אחר למה נחלק הנהר לרבי פנחס בן יאיר, וז"ל הירושלמי, רבי פנחס בן יאיר הוה אזל לבית וועד, הוה גיניי גביר [ופי' הפ"מ, שם הנהר גיניי והיה גדול הרבה וגבר ועלה על כל גדותיו] א"ל גיניי מה את מנע לי מן בית וועדא, ופליג קומי ועבר [וכי אתה תמנע ותעכב אותי מליילך לביה"מ, ונחלק לפניו ועבר - פני משה]. א"ל תלמידיו יכלין אנן עברין, אמר לון מאן דידע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מן ישראל מן יומו יעבור ולא מנכה [ושאלו תלמידיו אם הם יכולין ג"כ לעבור, והשיב להם מי שיודע בנפשו שלא עשה שום רעה ולא ביזה לבר ישראל מימיו הוא יעבור ולא ינזק ואם לאו לא יעבור. פני משה], ע"כ,

תוכלו לעבור את הנהר, משום שהפסדתם את כח השליטה על הבריאה במה שאיבדתם את צלם אלוקים שבכם.

ובטעם הדבר שהאור החיים לא הביא פסוקים אלו שבתהילים, להוכיח ששליטת האדם על הבריאה היא מצד הצלם אלוקים שבו, נראה שהוא משום דסבר שהפסוקים בתהילים הם לענין כח השליטה שיש לו לאדם על הבריאה בדרך הטבע, ולכן ראה האור החיים לבאר את סוד כוחו של האדם לשלוט על הבריאה מחוץ לדרך הטבע, דזהו שייך רק על ידי כח התורה.

אכן נראה שבאמת אפשר לפרש את הירושלמי אף לפי דרכו של האור החיים, דהנה שנינו באבות (ג, ד), חביב אדם שנברא בצלם חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר כי בצלם אלוקים עשה את האדם, חביבין ישראל שנקראו בניו למקום חבה יתרה נודעת להם שנקראו בניו למקום, שנאמר בניו אתם לד' אלוקיכם, ע"כ, ומבואר שכל אדם אף שאינו מישראל נברא בצלם, אבל לישראל יש חיבה משום שנקראו בניו לד'. ויש לדקדק בדברי הירושלמי במעשה דרבי פנחס בן יאיר, שאמר להם מאן דידע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מן ישראל, הרי שהדגיש דוקא 'בר ישראל', ומשמע שלא נתכוין למעלה של צלם אלוקים שיש בכל אדם אף שאינו מישראל, אלא למדריגה גבוה יותר של 'בנים אתם לד' אלוקיכם'.

ובביאור הענין נראה, דהנה בפרשת ואתחנן (דברים ו, ז) כתיב 'ושננתם לבניך', ופירש רש"י וז"ל, אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בניו שנאמר בניו אתם לד' אלוקיכם, עכ"ל, ומבואר בדבריו שהטעם שאנו קרויים בניו לד' אלוקינו, אין זה משום

וכיסוד זה מצינו בדברי הב"ח בהלכות חנוכה (סימן תרע ד"ה והיה אומר), שכתב שמאחר שנתרשלו ישראל שבאותו הזמן בעבודה, והיינו בתמימות של העבודה, משום כך הפסידו את העבודה של העולה שהיא עולת תמיד', ואת הדלקת הנרות שאף הם בדין להעלות נר תמיד'. ורק לאחר זמן כשחזרו ומסרו נפשם במלחמת בית חשמונאי, חזרה העבודה למקומה. וכעין זה מבואר בגמ' בנדרים (פא, א) לגבי חורבן הבית, על מה אבדה הארץ על עזבם את תורת, והיינו שלא בירכו בתורה תחילה, ופירש הר"ן שם וז"ל, שלא היו מברכין בתורה תחלה כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה, עכ"ל, וכבר תמהו על זה דהא מבואר בכמה מקומות שהטעם לחורבן הבית הוא משום שעברו על ג' עבירות חמורות או משום שנאת חנם. וביאר רבותינו האחרונים, כי אף על פי שעברו על אותם עבירות חמורות היה בכח התורה להצילם, שהרי תורה מגנא ומצלא (סוטה כא, א), אולם מאחר שלא החשיבו את התורה וזלזלו בברכתה, משום כך איבדו את מעלת התורה ושוב לא הגינה עליהם מפני החורבן.

ומעתה נראה לומר, כי מאחר ומבואר בתהילים שכח השליטה של האדם על הבריאה הוא מחמת מה שיש לו לאדם צלם אלוקים, משום כך מי שמזלזל בחבירו שהרי הוא מזלזל בצלם אלוקים, הרי ממילא הוא מאבד את מעלת צלם אלוקים שבו, ושוב מפסיד את כוחו לשלוט על הבריאה. וזהו שאמר רבי פנחס בן יאיר לתלמידיו, שאם זלזלתם באדם מישראל מימיכם, שוב לא

מהשירה, ואדרבה כל המשך השירה בנוי על האז, שעלה בלבו שישיר.

שירה המביאה לישועה

עזי זמרת יה ויהי לי לישועה (שמות טו, ב).

- כתב רש"י, אונקלוס תרגם תוקפי ותושבחי וכו', לכן אני אומר ליישב לשון המקרא וכו', ולשון זמרת לשון לא תזמור, זמיר עריצים לשון כסוח וכריתה.

מבואר שנחלקו בביאור תיבת זמרת, שלפי תרגום אונקלוס הוא מלשון זמר

ושבח, ולדעת רש"י הוא מלשון זמירה וקצירה של הרשעים.

ועיין ברש"י שתמה על פירוש התרגום, וכתב בתו"ד ז"ל, וכולם סמוך להם ויהי לי לישועה, עכ"ל, וביאר בזה השפתי חכמים בשם המהרש"ל, שכוונת רש"י להקשות על פירושו של התרגום, שאם הוא מלשון זמר אין זה שייך להמשך הפסוק 'ויהי לי לישועה', אבל לדרכו של רש"י שהוא מלשון זמירה וקצירה של הרשעים ניחא, שזה עצמו הישועה.

וליישב פירושו של התרגום בזה, יש לבאר על פי הפסוק בשיר השירים (ב, י) ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך, ופירש רש"י שם ז"ל, ואמר לי, ע"י משה, קומי לך, אעלה אתכם מעוני מצרים, עכ"ל, ולאחר מכן כתיב (שם ב, יב) עת הזמיר הגיע, ופירש רש"י ז"ל, עת הזמיר הגיע, שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים, וקול התור, כמשמעו תורים ובני יונה דרך העופות להיות משוררים ומצפצפים בימי ניסן, עכ"ל, ומבואר ברש"י שמאחר וימי ניסן הם ימים של זמר העופות, משום כך רצה הקב"ה להוציא את בני ישראל ממצרים בחודש ניסן, הרי לנו שהזמר והשירה

שבראנו, שהרי אף שאר אומות העולם הם בריותיו, אלא הטעם הוא משום שהקב"ה מלמד תורה לעמו ישראל. ולפי זה נמצא שמי שמזלזל באחד מישראל, הרי שהוא מיקל במדריגה העליונה של בנים אתם לד' אלוקים, שהיא המדריגה שיש לישראל מכח התורה, ונמצא שהוא מאבד את כח התורה שעל ידו יש לו שליטה על הבריאה אף מחוץ לדרך הטבע. וזה מה שאמר להם רבי פנחס בן יאיר, שאם זלזלתם באדם מישראל שוב לא יחלק לכם הנהר.

אז ישיר: יסוד השירה

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לד' (שמות טו, א).

ידוע ממרן הגרי"ז שהוכיח ממש"כ הרמב"ם (ספ"ח מהל' תפילין ומזוזה וס"ת) ששירת הים כותבין אותה בשלשים שיטה כו', וזו היא צורתה, אז ישיר משה כו', אלא ששיטה ראשונה כתובה כדרכה ולא אריח ע"ג לבנה, ותיבת 'לאמר' בשיטה שניה כבר נכתבת אריח ע"ג לבנה ע"ש, ומבואר בדבריו שגם תיבות 'אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לד' ויאמרו לאמר', הם בכלל השירה.

ולכאורה צ"ע שהרי לכאורה השירה מתחלת מהמשך הפסוק להלן 'אשירה לד' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים' וגו', ולמה נכלל אף תחלת הפסוק בשירת הים.

וצריך לומר שפסוק זה מוכיח על הרצון של משה שעלה במחשבתו לשיר, ואף זה הוא חלק מהשירה, שהרצון שיש בלבו של אדם לשיר אף כשאין יכול לומר זאת בפה, אף היא נכללת בשירה. וכידוע ששירה מגיעה מרצון הפנימי המתפרץ לחוץ, וממילא זהו חלק

ובזה יש לבאר מה דבאמצע הלל אומרים בקשה ותפילה 'אנא ד' הושיעה נא אנא ד' הצליחה נא', דלכאורה יפלא שהרי פרקי הלל הם פרקי שבח והודאה, ומה ענין לכלול בתוך זה בקשות על ישועה והצלחה. אכן לפי הנ"ל נמצא שההלל הוא הגורם והסיבה לישועה, ולכן אין לך זמן ראוי לבקש ישועה והצלחה מן הקב"ה כמו זמן אמירת ההודאה והשבח שבהלל. והדברים מכוונים, דבאותו הפרק בהלל כמה פסוקים לפני 'אנא ד' הושיעה נא' מובא הפסוק שנאמר כאן בשירה 'עזי זמרת קה ויהי לי לישועה', שזה מלמדנו דהזמר הוא הגורם לישועה וכדברי התרגום, ולכן אח"כ מבקשים 'אנא ד' הושיעה נא וגו'.

ויש להוסיף עוד, שהרי בני ישראל היו סמוכים ובטוחים על הקב"ה שיעשה להם נס, וכמו שכתב רש"י (להלן פס' כ) ממה שהנשים הוציאו תופים ממצרים, וזה לכשעצמו סיבה לעשות להם נס. [ומכאן סמך למאי דאמרי אינשי שהמקבל על עצמו לומר שירה לאחר שיעזרו הקב"ה, הרי זה עצמו סיבה שיעזרו הקב"ה ויעשה לו נס מעכשיו. מהולל אקרא ד' ומן אויבי אשווע].

הנעלבין ואינן עולבים

ואהביו כצאת השמש בגברתו (שופטים ה, לא).

איתא בגיטין (לו, ב) ת"ר הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין עושין

מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר ואהביו כצאת השמש בגבורתו.

וצריך ביאור מה ענין צאת השמש בגבורתו לנעלבין ואינן עולבים.

היה הגורם ליציאת מצרים. וכן מבואר בפירוש השני ברש"י בשיר השירים שם וז"ל, עת הזמיר הגיע שאתם עתידים לומר שירה על הים עכ"ל, והיינו דמהאי טעמא הקב"ה עושה הנס בזכות השירה העתידה.

ולמדנו מזה יסוד, דהנה בפשוטו הנס הוא 'הסיבה' והשירה הוא 'התוצאה', אבל כאן נתחדש שאדרבה, השירה היא הסיבה' והנס הוא 'התוצאה', שהנס בא בזמן השירה, ולכן חודש ניסן שהוא זמן שירה בעולם זה גרם ליציאת מצרים, ויש בזה נופך חדש למה שאמרו חז"ל (ר"ה יא, א) 'בניסן נגאלו אבותינו ובניסן עתידים ליגאל', שאי"ז זמן בעלמא, אלא מאחר שחודש ניסן הוא זמן שכל הבריאה מתחדשת ואומרת שירה, זה עצמו גורם לנסים וישועה, דשירה הוא הגורם לישועה, ולכן חודש ניסן הוא החודש שהישועות בו מקיפות. [ועומק הענין הוא כדברי הרמב"ן סוף פרשת בא (יג, טז), שתכלית יציאת בני ישראל ממצרים היתה בכדי שנודה לו על כל הניסים הנסתרים שעושה עמנו בכל יום, ונמצא שהשירה וההודאה היא היתה סיבת היציאה ממצרים].

אשר לפי"ז מאירים דברי התרגום, דהיינו דכתיב 'עזי זמרת קה ותהי לי לישועה' וכמו שפירש אונקלוס זמרת מלשון זמר ושבח, והיינו שמחמת הזמר והשירה היתה הישועה. ועל דרך זה יש לפרש המקרא (תהלים יח, ד) מהולל אקרא ד' ומן אויבי אוושע', דמה שאנו אומרים הלל זה גורם להוושע מן האויבים. [והנה הרבה נוהגים בזמנינו לומר 'נשמת' כשרוצים ישועה, ולהאמור הוא מבואר כי ההודאה והשירה זה גופא הסיבה לישועה].

הילך בתורתי אם לא', וכן כתוב בפרשת עקב (דברים ח, טז) 'המאכילך מן במדבר אשר לא ידעון אבתיך למען ענותך ולמען נסותך להיטבך באחריתך'.

אולם כבר ביארו הראשונים דהפסוק כלל בזה ב' ענינים, האחד עצם נתינת הלחם מן השמים, והשנית מה שהוא ירד דבר יום ביומו, וסיפא דקרא 'למען אנסנו' אינו עולה אלא על ענין השני, דתכלית מה שהוריד להם המן דבר יום ביומו היה למען אנסנו, אך עיקר ירידת המן ניתן להם להזין עצמם, וכדכתיב להלן (פסוק טו) הוא הלחם אשר נתן ד' לכם לאכלה, וכמבואר בד' הרמב"ם שהבאנו לעיל שכתב צרכנו למזון הוריד לנו את המן'.

וענין הנסיון בזה הוא במה שלא היה מצוי להם מזונם אלא לאותו היום בלבד ולא היה בידם לשמור למחר וכדאיתא ביומא (עד, ב) אינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו', וכפי שנתבאר שזה הענין שלא נתנה תורה אלא לאוכלי המן, שבזה קנו בנפשם מדת הבטחון ושלות הנפש, ומכח זה זכו לתורה. ועיקר דבר זה שירידת המן באה להשריש אמונה ובטחון הוא מקרא מלא בפרשת עקב דכתיב (דברים ח, ג) ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ד' יחיה האדם'.

עוד ענין יש בזה שהיו מקבלים מזונם דבר יום ביומו, והוא שזה עצמו ברכה גדולה שזכו להשגחתו יתברך הפרטית להשפיע להם בכל יום ויום מזונם וכמבואר ביומא (עה, א) עי"ש, ומי שמזונותיו מזומנים לו מראש הרי זה העדר ברכה שאינו זוכה להשגחתו ית' הפרטית, וכמו שמצינו אצל הנחש שקיללו הקב"ה (בראשית ג, יד) על גחונך תלך ועפר

ובפירוש הרא"ש על התורה (בראשית א, טז) וכן בדעת זקנים מבעלי התוס' (שם), כתבו שכשבאה הלבנה לפני הקב"ה ואמרה לו אין שני מלכים יכולים לשמש בכתר אחד, הרי באותה שעה שתקה השמש ולא השיבה דבר אלא נשארה בגבורתה, ומזה אנו למדין לכל הנעלבין ואינן עולבים שעליהן הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'.

ושמעתי לבאר באופן מחודש, דהנה שנינו בגמ' ברכות (ז, א), תנא משמיה דרבי מאיר בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחווים לחמה מיד כועס הקדוש ברוך הוא, ע"כ, והיינו שכעסו של הקב"ה הוא בשעה שהמלכים משתחווים לחמה ואינם משתחווים למלך מלכי המלכים, ואף על פי כן כובש את כעסו שלא יהיה אלא רגע אחד כמב' שם בגמ' לעיל דכמה זעמו רגע. ובזה דייק לישנא דקרא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, דהיינו דבשעת צאת השמש אז נראית גבורתו של הקב"ה, במה שכובש את כעסו ואינו כועס אלא לרגע אחד, והנה כל עיקר ענין נעלבין ואינן עולבין הוא חלק ממדותיו של הקב"ה, שמעביר על מדותיו [כמבואר בתומר דבורה], וזה ביותר בצאת החמה, ומזה אנו למדין לכל אלו ששומעין חרפתן ואין משיבין.

תכלית ירידת המן

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך אס לא (שמות טז, ד).

הנה בפשוטו טעם ירידת היה 'לאכלה' (להלן פסוק טו) שלא ימותו ברעב, אולם צ"ע דכאן בפסוק משמע שהטעם שהקב"ה שהוריד מן לבני ישראל, היה 'למען אנסנו

הוצרך הקב"ה לחזק את לבו שלא יפחד לרדוף אחריהם.

גם בהמשך, לאחר שאמר הקב"ה למשה שיבקע את הים ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, אנו מוצאים שהוסיף הקב"ה לאמור (פסוק יז): "ואני הנני מחזק את לב מצרים ויבואו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו ברכבו ובפרשיו".

אומר הרמב"ן: "ואמר 'הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם', כי בראותם שנקרע הים לפני בני ישראל והם הולכים ביבשה בתוכו, איך ימלאם ליבם לבא אחריהם להרע להם. ואין בכל המופתים כפלא הזה, וזה באמת שגעון להם, אבל סיכל עצתם וחיזק את ליבם להיכנס לים".

הכבדת לב פרעה ומצרים הביאה להקלה בעונשם

והנה, הבית הלוי מביא תמיהה שתמהו רבים, מדוע חיזק הקב"ה את לב פרעה ומצרים ולבסוף הענישם, והרי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וכ"ש שלא יעשה שום עוול במשפט?

כדי לישב שאלה זו, מקדים הבית הלוי לבאר את הבטחת הקב"ה ליעקב בשעה שירד עם משפחתו למצרים "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה", ומבאר שהיא הגדולה שבהבטחות, כי בהבטחה זו קשר הקב"ה את עצמו עם ישראל, שפרסום כבודו בעולם יהיה רק באמצעות ישועתן של ישראל.

משמעותה של הבטחה זו, שלעולם לא יפרסם הקב"ה את שם כבודו בעולם ע"י מעשה היוצא מחוץ לדרך הטבע, אלא אם כן יהיה המעשה נצרך לישועתן של ישראל, ובכל זמן שיהיו

תאכל כל ימי חיירך, ואף על פי שלכאורה קללה זו ברכה יש בה שהרי יש לו תמיד את כל מזונותיו מצויים, מ"מ זה גופא קללה, מה שאין הנחש נצרך להקב"ה שיתן לו את מזונותיו כשאר הברואים, וככל שיותר נצרכים לחסדיו של הקב"ה יש בזה יותר ברכה.

ולפי זה יתכן לבאר את מה שמצינו בפרשת חוקת (במדבר כא, ה-ו) וידבר העם באלוקים ובמשה למה העליטנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל, וישלח ד' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל, ונראה כי מאחר ובני ישראל טענו שנפשם קצה במן, ולא רצו להזדקק לאוכל מאת הקב"ה מידי יום ביומו, לכך שלח להם הקב"ה את הנחשים, שלעולם אינם נצרכים לקבל את מזונותיהם מידי הקב"ה.

הרב דב יפה

הצורך בהכבדת ליבם של פרעה ומצרים

וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה' (יד, ד).

מלשון הפסוק משמע, שלולי שחיזק הקב"ה את לב פרעה, הוא לא היה רודף אחרי בני ישראל. מבאר הרמב"ן, שלאחר הפחד שנתקף פרעה במכת בכורות, שהביא אותו למהר לשלחם ממצרים ואף לבקש ממשה ואהרון "וברכתם גם אותי", לא היה לו לרדוף אחרי בני ישראל אפילו אם יתבור שבכוונתם לברוח ולא לשוב כלל למצרים, והיה עליו להניח למשה וישראל לעשות כרצונם, לפיכך

פרשת בשלח

קריעת ים סוף - וייראו העם את ה'

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. (יד, לא)

לשון הפסוק מורה, שקריעת ים סוף הביאה את ישראל ליראה מהקב"ה, ויש להבין את הסיבה לכך.

והנה ישנו הבדל יסודי בין נסי יציאת מצרים לנס קריעת ים סוף: ביציאת מצרים היה האופן של הצלת ישראל, באמצעות הענשת המצרים במכות גדולות מעל לדרך הטבע, והצלתם של ישראל הייתה תוצאה מהעונשים שבאו על המצרים. לעומת זאת בקריעת ים סוף זה היה להיפך, שאופן הצלתם של ישראל היה על ידי שנקרע להם הים ונוצרה להם האפשרות לברוח מהמצרים, בעוד שטביעת המצרים הייתה תוצאה מהמעשה של הצלת ישראל.

עשה את הטעם לשינוי בין נסי יציאת מצרים לנס קריעת ים סוף מסביר הבית הלוי, כי כשהיו ישראל במצרים, עדיין לא הייתה להם זכות להגאל, כדכתיב "ואעבור עליך... ואת ערום ועריה" - ללא זכויות, וע"כ דרך הצלתם היתה על ידי שהעניש הקב"ה את המצרים על רשתתם, שהכבידו את עולם על ישראל יותר מידי, ומכח מידת הדין ששלטה על מצרים צמחה ישועה לישראל. אבל בקריעת ים סוף כבר היה בידם זכות פסח ודם מילה, ונוספה להם גם הזכות שהאמינו בה' שיקרע להם את הים, כמו שנאמר: "זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", וזכויות אלו עשו אותם ראויים שיעשו להם ניסים למען הצילם מיד אויביהם, ולכן דרך הצלתם היתה שמצד מידת החסד נעשה

ישראל בשפלות חלילה ולא יהיו ראויים לישועה, ממילא יהיה גם כבודו בהסתר ובהעלם, וכאשר יעלה אותם משפלותם, אזי ע"י עלייתם יתפרסם גם שמו בעולם ותהיה עלייה לכבודו.

עפ"י האמור מבאר הבית הלוי, שבהכנת לב פרעה היה משום טובה גם לפרעה וגם למצרים, כי כתוצאה מכך שפרעה מיאן לשלח את העם, נוצר הצורך בישועתן של ישראל, ואפשר היה לקב"ה לעשות מעשים למעלה מדרך הטבע לצורך הצלתם של ישראל, אשר הגדילו את כבוד ה' בעולם. ובזה הוקל עונשם של פרעה ומצרים, לפי שעל ידי שהענישום באופן של למעלה מדרך הטבע יצא תיקון גדול, שנתפרסם כבוד ה' בעולם והביא לכך שגם המצרים נוכחו לדעת שה' הוא האלוקים.

וכך גם לאחר שיצאו ישראל ממצרים, חיזק הקב"ה את לב פרעה שירדוף אחריהם כדי שיהיו ישראל זקוקים לישועה, ולצורך הצלתם הוצרך הקב"ה לעשות מעשים שלמעלה מדרך הטבע, ועל ידי מעשים אלו התפרסם שם הקב"ה בעולם. וזה עצמו היה סיבה שיוקל עונשם של המצרים, כי על ידי עונשם יצא תיקון גדול בעולם, לפי שקודם לנס קריעת ים סוף היו מי שעמדו בכפירתם, וכדברי הכתוב: "וחזקתי את לב מצרים ורדף אחריהם... וידעו מצרים כי אני ה'" - הרי שקודם לנס זה, היו שטרם ידעו "כי אני ה'", ועל ידי נס קריעת ים סוף נתפרסם כבוד ה' גם אצלם. עכ"ד הרב דב יפה

ויש להרחיב על טוב ליבו של ה' ועד כמה הוא מתחשב אפילו במצרים הרשעים להקל על עונשם

ליראה מה' ("וייראו העם את ה"), "וכי משום הצלה והנס הגיע פחד ה'?".

מידה כנגד מידה - ראייה להנהגת ה' ואומר הנצי"ב, שהמיוחד בנס קריעת ים סוף היה, שראו בו הנהגה של מידה כנגד מידה. כי בנוסף לעצם טביעתם של המצרים, אופן טביעתם ומיתתם היה שונה זה מזה, כי ככל שרשעתו של המצרי הייתה גדולה יותר, כך מיתתו הייתה מלווה ביסורים גדולים יותר.

וכפי שדייק רש"י (ט"ו ה') מלשונות הפסוקים, שעל הרשעים נאמר "אכלמו כקש" - שהולכין ומטורפין, עולין ויורדין. על הבינוניים נאמר "ירדו במצולות כמו אבן", ועל הכשרים נאמר "צללו כעופרת" - שנחו מיד.

עוד מדייק הנצי"ב מנוסח שירת הים, שהיו שינויים נוספים באופן טביעתם של המצרים: היו מהמצרים שטבעו על ידי שהסוסים שעליהם רכבו שקעו בביצות שנתהוו בים סוף, ולא עלה בידם להיחלץ מהביצות עד ששבו המים לאיתנם וכיסו אותם, ועליהם נאמר: "ומבחר שלישי טבעו בים סוף" - שמי ים סוף ששבו לאיתנם הם שהטביעו אותם. ויש שמתו, כתוצאה מכך שהסוס ורוכבו נשאבו למעמקי הים כמו אבן, מבלי יכולת להתרומם משם, ללא סיבה הנראית לעין, ועליהם אמר הכתוב: "ירדו במצולות כמו אבן. והיו אחרים שמתו, כתוצאה מכך שמי התהום עלו למעלה מראש הסוס וכסוהו, מבלי יכולת הסוס להתרומם ולשחות, ועליהם נאמר: "תהומות יכסימו".

"ומזה בפרט נודע להם השגחתו ית' בפרטות על כל יחיד ויחיד אפילו על גויים, וכ"ש על ישראל". ומשנתבררה להם השגחת ה' על כל

להם נס להצילם, וממעשה החסד של הצלת עם ישראל יצא נקמה ועונש למצרים.

והנה, במושכל ראשון היה נראה שאם יתבונן האדם במידת הדין תיפול עליו יראה, בעוד שכשיתבונן במידת הרחמים והחסד של הקב"ה, תתעורר בלבו אהבה ולא יראה. אמנם הכתוב מעיד שדוקא קריעת ים סוף הביאה את ישראל למצב של "וייראו העם את ה". והסיבה לכך, כי ביציאת מצרים ראו ישראל רק הנהגה של רחמים בדין, שבמעשה הענשת המצרים הוא זורע את ישועת ישראל, אבל בקריעת ים סוף ראו ישראל הנהגה של דין ברחמים, שמתוך החסד שעשה עם ישראל יצא עונש גדול למצרים, והתבוננות זו הביאה אותם למידה של יראה מה', שנוכחו לדעת שיכול לצאת דין גם מתוך הנהגה של חסד ורחמים.

קריעת ים סוף - ויאמינו בה' ובמשה עבדו

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו (יד, לא).

לשון הכתוב מורה, שהיו כאלו שקריעת ים סוף היא שהביאה אותם לאמונה בה' ובמשה עבדו. הנצי"ב (העמק דבר) תמה על כך, "מדוע התפעלו ישראל בקריעת ים סוף יותר מאשר מיציאת מצרים?"

עוד תמה הנצי"ב, מדוע הכתוב מדגיש דוקא את ה'יד הגדולה אשר עשה ה' במצרים', הרי עיקר הנס היה - הצלת ישראל מהמצרים שרדפו אחריהם והיו קרובים להשיגם, ולא טביעת המצרים? ועוד, מדוע הנס הביא

פרשת בשלח

נתונים בדין באותה שעה, אם להינצל אם ליאבד עם המצרים". אמרו חז"ל (שמות רבה כא, ז), שהיה קיטרוג על בני ישראל בשעה שעמדו על הים, ואמר סמא-ל המלאך לפני המקום: הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה. מבואר כאן שבעומדם על שפת ים סוף היו בני ישראל במדריגה שפלה. הם נחשבו לעובדי עבודה זרה כמו המצרים, עד שקשה היה להבין מדוע הם זוכים להינצל ואילו המצרים אובדים. אך דבר זה קשה מאד להבנה, כיצד יתכן לכנות אותם עובדי עבודה זרה, הרי זה ברור מעל כל ספק שהיו במדריגה גבוהה של אמונה? שכן על אותה שעה נאמר עליהם מפי הגבורה (ירמיה ב'): "זכרתי לך חסד נעוריך... לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" זאת אומרת שהיציאה ממצרים למדבר השמם, ביטאה מדריגה גבוהה באמונה שהיתה להם. עוד יש להבין, שבשעה שאמר להם השי"ת שישובו ויחנו לפני פי החירות, כדי שיאמר פרעה נבוכים הם בארץ, הם עשו זאת ללא היסוס, והאם אין זו עדות מובהקת למדרגתם הגבוהה באמונה, איך אפשר אם כן לומר עליהם שהיו עובדי עבודה זרה? ובעיקר דברי רש"י שאמר שהיו נתונים אז בדין אם להינצל או להיאבד, קשה מדוע לא פירש לנו על מה נסב הדין, מה היו צדדיו וכיצד פסקו והכריעו לבסוף שינצלו? אומר הגר"ד הקשר, בספרים כבר עמדו על מה שנראה כסתירה בדברי חז"ל, בתיאור מצבם ומדרגת בני ישראל במצרים. מחד גיסא מצינו אמנם שעבדו עבודה זרה, והיו שקועים במ"ט שערי טומאה, הנביא יחזקאל (פט"ז) אומר עליהם: "ואת ערום ועריה", ודרשו חז"ל (שמות רבה א, לה) שהכוונה היא להיותם ערומים ממצוות וממעשים טובים. מצד שני מצינו שמסרו נפשם על האמונה לשמוע בקול

יחיד להעניש כל אחד ואחד בעונש הראוי לו, הביאה ידיעה זו ליראה מהקב"ה.

וכן הביאה ההנהגה של מידה כנגד מידה, לאמונה בקב"ה ובמשה עבדו, "שעד כה היה מקום עדיין לחשוב שאולי כחו של משה בכישוף או בידיעת שמות הקודש גדול כ"כ, לעשות באמצעותם כל המכות וגם קריעת ים סוף, אבל עתה שראו הגמול לכל אחד בהשגחה כפי מעשיו, האמינו כי אך יד' ה' הוא, ומשה הוא עבדו, ולא עושה מדעתו ח"ו".

וזהו שנאמר: "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים" - שראו שהעניש את המצרים באופן שונה זה מזה, מידה כנגד מידה, וראייה זו הביאה אותם ל"ואמינו בה" ובמשה עבדו".

הרב יעקב ישראל ביפוס משנתה של תורה תשפ"א

עבודת ה' צריכה להיעשות גם בפנימיות וגם בחיצוניות השעות האחרונות שלפני קריעת ים סוף, הוא הזמן שבו אמורה גאולת ישראל ממצרים להחתם סופית, מותרות אחריהן שאלות, סתירות ואי הבנות. והדבר מצריך ביאור והבהרה, מה היה מצבם הרוחני של בני ישראל באותה שעה הרת גורל? וכיצד התייחסו בשמים למצב המיוחד בו היו שרויים נציב תחילה את הדברים הדורשים הבנה. הגר"ד הקשר זצ"ל פותח את מאמרו בנושא זה בספרו "שירת דוד", בשאלה קשה המתבקשת מאלוהים. על הפסוק "ויסע מלאך האלקים ההולך לפני מחנה ישראל, וילך מאחריהם", פירש": "מלמד שהיו ישראל

הקיטרוג היה שמא הושפעה פנימיותם מחיצוניותם, ואם כן גם בפנימיותם הם אינם נקיים מעבודה זרה. ואם יש קילקול בפנימיות, אפילו אם בחיצוניות הם מתגלים כמאמינים, הם לא יהיה ראויים להינצל בשעה שהמצרים טובעים בים. ולכן אף על פי שהיו נראים כמאמינים בפנימיותם, היה חשש שמא הפנימיות אינה נקיה די הצורך. ועל זה עמדו אז לדין. כיצד הוכרע הדין? יש לומר שהמבחן שלהם לעת כזו, היה אל מי יצעקו: כי הצעקה בשעת צרה היא הוכחה מובהקת למידת עומק הפנימיות, כי בעת כזו הצעקה באה מעומק הלב ומשוגרת אל מי שהלב שלם עמו, כמו שכתוב באיכה (ב) "צעק ליבם אל ה'", הרי שהצעקה מן הלב היא, וכן אמרו בזוהר הק' (ח"ב פ ע"א) "גדולה צעקה מכולם, שצעקה היא בלב". בשיר השירים (פ"ג) כתב רש"י על הפסוק "ונתי בחגוי הסלע, הראיני את מראיך השמיעני את קולך": "זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם על הים, ואין מקום לנוס. לפניהם, מפני הים. ולא להפנות, מפני החיות וכו'. אמר הקב"ה: הראיני את מראיך, את כשרון פעולתך למי את פונה ביום צרה". מבואר כאן בפירוש, כדברינו. במשנה במסכת כלים (פ"ז) שנינו: "כל שבים טהור חוץ מכלב המים, מפני שהוא בורח ליבשה". מפרש שם הר"ש שכאשר רוצים לצוד אותו הוא בורח ליבשה, ולכן הוא נמנה בכלל בהמות היבשה ומקבל טומאה. ולכאורה קשה הרי סוף סוף כל ימיו הוא במים, ומדוע קובעים את סוגו על סמך מקום המילוט שלו בעת שהוא נרדף? מוכח מכאן, שלפי תגובת הנרדף בהיותו במצוקה, אפשר להבחין בתכונתו האמיתית. וזה היה המבחן לבני ישראל, ובזה שצעקו אל ה' נסתתם פי המקטרגים. הוכח בעליל כי פנימיותם טהורה

ה', ויצאו מארץ מיושבת למדבר שהוא ארץ לא זרועה. בהגדת "שיח יצחק" יישב את הסתירה הזו באמרו שאמנם בפנימיותם היו בני ישראל צדיקים, שהרי היו מאמינים בני מאמינים, אבל בחיצוניותם נמשכו אחרי המצרים מכח השפעת הסביבה וקושי השיעבוד שהיו שקועים בו. לפיכך, בפועל הם עבדו עבודה זרה והיו שקועים במ"ט שערי טומאה, אבל שורש פנימיותם היה בקדושה! וזה מה שאמרו ששקעו רק במ"ט שערי טומאה ולא נכנסו לשער הנ', כיון שעומק הפנימיות היה בקדושה. ואילו לא היו יוצאים ממצרים, היתה החיצוניות הזו משפיעה גם על הפנימיות, וממילא גם הנקודה הפנימית הזו היתה נשקעת בטומאה, ואז לא היו ראויים להיגאל. אך כאשר נגאלו גברה הפנימיות על החיצוניות. והנה כאשר משה רבינו שאל בזכות מה יגאלו, השיב לו הקב"ה: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה. ומפרש שם רש"י: "וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על ההוצאה הזו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים. לכאורה קשה, כיצד העתיד נותן זכויות על הזמן של היציאה, שקדם לו, וגרם שיזכו להיגאל בעבור זה? לדברינו, ברור, שהכוונה בזה היא כך. שורשו של הזכות של העתיד, כבר היה בהם בעת שנגאלו, ואם כן הזכות להיגאל לא היתה על שם העתיד בלבד. והביאור בזה כמו שנתבאר כאן, כמו שבפנימיותם כבר היה בהם בעת הגאולה את ה"בכח" להיות עבדי ה'. ובזכות הפנימיות הזו נגאלו, כדי שיוכלו להוציא מן הכח אל הפועל את הכוחות שהיו בפנימיותם. לפי זה נראה לבאר באופן נפלא, גם את הקיטרוג שהיה עליהם כשעמדו על הים,

וא"כ הרי השירה נאמרה גם על השיעבוד הקדום כמו על הגאולה דאלמלא השיעבוד לא היה מקום להגאולה ושמחו בהשיעבוד הקדום כמו בהגאולה של עתה. וזהו שאמר באז חטאתי דמקודם התרעם על כובד השיעבוד ועכשיו אני אומר שירה באז פירושו דאני אומר השירה גם על אז דהיינו על השיעבוד הקדום כמו על הגאולה של עכשיו, וזהו שאה"כ בתהלים (ק"ח) אודך כי עניתני ותהי לי לישועה כי אני נותן לך הודיה על העינוי הקודם דעי"ז באה לי הישועה ונתקדש שמך ברבים על ידי ועל שניהם כאחד אני מודה לך ושניהם כאחד טובים:

ויש להוסיף מש"כ בלמעשה פרשת וארא

לעתים הנהגה הנראית במידת הדין, היא מידת הרחמים

"וידבר אלקים אל משה, ויאמר אליו: אני ה'" (ו, ב)

פתח הפסוק ב"אלקים" שהוא מידת הדין, מעיר הגר"ז אפשטיין צ"ל בספרו הערות", וסיים ב"אני ה'" שהוא מידת הרחמים. עוד יש לעיין במה שנאמר בסוף הפרשה הקודמת: "וַיִּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל ה' ויאמר: ה' למה הרעותה לעם הזה, למה זה שלחתני. ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הָרַע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך". וכתב שם רש"י בשם המדרש: "ואם תאמר, מה איכפת לך? קובל אני על ששלחתני". משמע מהדברים שמשה רבינו התלונן על עצם השליחות ששלחו ה' להוציאם, והתמרמרותו היתה על כך שלא זו בלבד שהשליחות לא הועילה להצילם, אלא שהקב"ה הרע עוד לעם ישראל בהנהגה של הסתר פנים גדולה יותר משהיתה קודם לכן. ועל כך התלונן, מדוע נשלח לשליחות כזו?

ולא נפגמה, ושוב אי אפשר לומר עליהם "והללו עובדי עבודה זרה". למדנו מדברים יקרים אלה, שעבודת האדם צריכה להיות, להתאים את הפנימיות והחיצונית לשני הכיוונים. האחד הוא, שלא יראה כלפי חוץ כצדיק, ובפנימיות יהיה נגוע. ובאותה מידה יש לדעת שאין להסתפק בפנימיות נקיה, אלא צריכים להתאימה גם להנהגה החיצונית, ובזה טמון סוד ההצלחה!

משה רבינו מתקן שאומר מאז באתי כי הבין שמעיקרא היה לצורך הישועה

בית הלוי שמות פרשת בשלח פרק טו פסוק א (א) אז ישיר משה. איתא במדרש (שמו"ר כג ג) אמר משה באז חטאתי שאמרת (שמות ה) ומאז באתי לדבר אל פרעה הרע לעם הזה באז אני אומר שירה. ולהסביר קצת הכוונה בזה המאמר דמה תיקון הוא זה דהשירה נאמרה באותו תיבה לשון שאמר מקודם. רק הענין דהנה מי שהוא בצער חלילה והקב"ה עוזרו ומצילו ונותן להקב"ה שבח והודיה על הטובה שעשה לו, יש בזה שני אופנים וחלוקים הם הרבה. אם עיקר שמחתו של האדם ומה שמשבח לשמו יתברך הוא רק עבור טובתו שקיבל והצלתו מהצער הרי לא יוגדל שמחתו יותר מאלו לא היה לו צער מקודם ועיקר שמחתו הוא רק על ההצלה ולא על הצער שמקודם דבו לא ישמח כלל. אבל השירה שאמרו משה וישראל אז לא היה עיקר שמחתם על זה שניצולו מיד המצריים רק עיקר שמחתם היה ע"ז שזכו להיותם הכלי חפץ אשר על ידם נתגדל כבודו יתברך ועל ידי הצלתם ממצריים נתפרסם שמו וכמו שאמרו בהתחלת השירה אשירה לה' כי גאה גאה.

אני ה"י". כלומר, אני, הנראה בעיניך כהתגלמות מידת הדין, במבט האמת החודר והמקיף - "אני ה"י" דהיינו רחמים. ואם תעמיק תראה, שכל הנהגתי הינה של רחמים וחסד. מאליו יובן עתה שבזה קיבל משה רבינו תשובה מלאה לשאלתו. ולדורות עולם עלינו ללמוד מכאן על הנהגות הקב"ה עם הכלל ועם הפרט, שבשעת מעשה יתכן שההנהגה נראית הנהגה של דין, ולמעשה אליבא דאמת כולה רחמים.

בהמשך דבריו אומר הגרז"א: ונציב כאן זכרון לידיד נפשי משיבת גרודנא הר"ר אפרים צבי ביאליסטוצקי זצ"ל ה"י, שנעשה לאחר נישואיו ר"מ בישיבת ראמיילס בוילנא, ונהרג בשואה עם כל משפחתו. פעם אחת היתה בדידיה עובדא שהיתה נראית לכאורה הסתר פנים, ואחר כך ראינו כמה רחמים היה בה.

בימי בחרותו חלה במחלת השחפת שהיתה נחשבת באותם הימים קרובה להיות חשוכת מרפא. אמנם הוא טופל על ידי רופאים בעיר ורשא, והם המליצו שינוח במשך כל החורף. לכן הוא נסע לאוטווצק (עירית מרפא בפולין), ובחסדי ה' הבריא. אמנם ידענו שעליו לשמור על בריאותו, כדי שיחלים לגמרי ממחלתו. היה נהוג אז בישיבה שבסוף הקיץ נסעו בעלי היכולת מבין הבחורים לעיירה וילנא הסמוכה לגרודנא. למעוטי היכולת השתדלה הישיבה לסייע במימון הנסיעה לשם, ובמייוחד למצוינים ולחלשים שבהם, כדי שיפושו ויחליפו כח.

באותה השנה נגשו כמה בחורים להג"ר שרגא פייבל הינדס זצ"ל (מנהל ור"מ בישיבה, חתן הג"ר שמעון שקאפ זצ"ל, ראש הישיבה),

הקב"ה השיב לו על טענותיו בתביעה, ואמר לו "חבל על דאבדין" וכו', דהיינו שהאבות לא היו מתלוננים כמוהו. וכאן יש להבין היכן התשובה על שאלתו, מדוע נשלח לשליחות כזו של הסתר פנים גדול? וביותר קשה עצם ביאור הפסוק שבראש דברינו, שבו הקב"ה אמר לו את שמו, הרי על כך לא נשאל כללי

אולם האמת היא שהתשובה לשאלת משה רבינו נמצאת בדבר ה' בפסוק הראשון, ובהבנת דבר זה תתבהר כל התמונה. הקב"ה אמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים (בראשית טו): "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה". דהיינו, נגזר על כלל ישראל להיות בגלות מצרים במשך ארבע מאות שנה. ואכן בשעת יציאת מצרים טען עוזא (ילקוט שמעוני, בשלח רמא), השר של מצרים, שעדיין לא הגיע זמנם לצאת כי לא מלאו השנים. התשובה לטענתו היא, כידוע, כמו שאמרנו חז"ל: "וישרצו – שנעשו כשרצים" (עיין ספורנו א, ז) [מדברי הספורנו מתבאר שמכיון שהחל תהליך של קלקול בבני ישראל, נוצר צורך להחיש את עת גאולתם]. מאידך גיסא, הרי סוף סוף עדיין לא נתקיימה ההבטחה שישראל ישתעבדו במצרים ארבע מאות שנה, כטענת עוזא, ולפיכך הקשה הקב"ה את השעבוד עד שישוה קושי העבודה של מאה ותשעים שנה לעבודת ארבע מאות שנה, ובגלל הקושי יכלו לצאת ממצרים טרם זמנם. נמצא שקושי השעבוד עצמו, הוא חלק מתהליך הגאולה, וקושי נורא זה הוא בעצמותו רחמים.

זהו פירוש הפסוק שבו פותחת הפרשה, "וידבר אלקים", היינו מידת הדין, "ויאמר אליו

פרשת בשלח

אז ראו חסדי ה' יתברך, ואיך הוא יתברך מטמין חסדיו במצב שלכאורה נראה להדיא כהסתר פנים.

ילקוט יוסף לקח עמ' מד
(הרב פנחס זרביב למעשה)

מקדש הלוי

צריך להתאמץ בכדי להעריך את טובת הבורא יתברך!

וַיְהִי בַשְּׁלַח פְּרָעָה אֶת הָעָם וְלֹא נָחַם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא, כִּי אָמַר אֱלֹקִים פֶּן יִנָּחַם הָעָם בְּרִאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם (י"ג, י"ז)

את הטעם לאריכות היזומה שתכנן הקב"ה עבור בני ישראל ניתן לבאר, ולומר כי אילו היו מגיעים בני ישראל מיד אל ארץ ישראל - הם לא היו מעריכים אותה כראוי... טבעו של האדם הוא, שאינו מעריך מתנות שניתנות לו בחינם, ומאידך גיסא - הוא מעריך מאוד דברים שעמל עליהם והתייגע בהם!

זאת ועוד. אילו היו בני ישראל מגיעים ממצרים היישר אל ארץ ישראל - הם לא היו מעריכים את מעלתה וקדושתה, ואת הזכות הגדולה לה זכו בכך שניתנה להם הארץ הזו. רק לאחר שהם צעדו במדבר, בארץ לא זרועה, במשך ארבעים שנה - היו הם יכולים להכיר בטובה של הארץ הקדושה, להעריך נכוחה את מעלותיה, ולנצל את המעלות הללו באופן המושלם ביותר.

ואמנם, עלינו לזכור את הלקח הזה, וליטול אותו עמנו כצידה לדרך. עלינו להתבונן בדברים וללמוד להעריך אותם גם כאשר הם

שהיה ממונה גם על הניהול הכספי של הישיבה, ואמרו לו שיש לעזור לאפרים צבי לנסוע לווילנא אחרי המחלה שעבר. ר' פייבל השיב שמצבה הכספי של הישיבה הינו בכי רע, ולכן אין כל אפשרות לסייע לבחורים החלשים לנסוע. הבחורים ניסו להתווכח וטענו שמדובר כאן בפיקוח

נפש ממש, שכן אם אפרים צבי לא ינוח עלולה המחלה לחזור ח"ו. אי לזאת מחויבת הישיבה לעשות למענו גם אם אין כסף, שהרי סוף סוף מדובר באחד מחשובי הבחורים. ר' פייבל נשאר בשלו, ובלית ברירה נשאר אפרים צבי בישיבה. בשנה שאחריה חזר ונשנה הויכוח בין הבחורים להנהלת הישיבה, ושוב נשאר אפרים צבי בישיבה.

בשנה ההיא הוצעה לאפרים צבי הצעת שידוך נכבדה ביותר, המדובר היה בבת אחיו של ריש גלותא הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל. צד הכלה בירר בישיבה על אודות הבחור, ושמעו הטוב הגיע לאזניהם והם חפצו בו לחתן. אמנם גונבה לאוזניהם גם הידיעה שהוא חלה לפני כמה שנים בשחפת, ולכן הסתפקו אם לגשת לשידוך זה או לא. הם הביאו את השאלה בפני הג"ר חיים עוזר, והוא הציע שיבררו

מה היה עמו מאז שהבריא, וכן האם ניכרים בו סימני חולשה ממחלתו. אכן הם ביררו בישיבה, ושמעו שהוא הבריא לחלוטין. הם הוסיפו ושאלו אם הוא נוסע בחדשי הקיץ להבראה, והבחורים השיבו ואמרו שזה שנתיים ימים הוא לא נסע כלל להבראה. כך יצא השידוך לפועל וזכה הבחור אפרים צבי להכנס לבית גדול זה, ולבסוף מינוהו לר"מ בישיבת ראמיילס.

דבריו עומדים בסתירה מוחלטת לחשבון שכתב כאן, ועל פיו לא עברו אלא שבעה ימים בלבד מיציאת מצרים ועד קריעת ים סוף!

ושמעתי מאבי מורי זצ"ל שביאר את הסתירה, על פי דברי התרגום יונתן בן עוזיאל שכתב על הפסוק (שמות י"ט, ד'): "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי" - כי בערב פסח הקב"ה נשא את בני ישראל ממצרים אל ארץ ישראל, אל מקום המקדש, שם הם הקריבו את קרבן הפסח, ולאחר מכן נישאו שוב על כנפי נשרים בחזרה לארץ מצרים.

מעתה נראה לומר, כי הן אמנם מאז יצאו בני ישראל ממצרים לצמיתות, בט"ו בניסן - חלפו רק שבעה ימים עד שאמרו שירה על הים, וכפי שכתב רש"י בפרשתנו, אולם מאז יצאו לראשונה מארץ מצרים, בערב פסח, אז עלו על כנפי נשרים לארץ ישראל - חלפו שמונה ימים בטרם אמרו שירה על הים, ומכאן הטיב דברי רש"י בפרשת שלח על פיהם שמונת החוטים שבציצית מרמזים על שמונת הימים שחלפו מאז יציאתם הראשונה של בני ישראל ממצרים ועד שאמרו שירה על הים.

השפעתה של מסירות נפש לדורות

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מֵה תַּעֲזֹק אֵלַי דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ (י"ד, ט"ו)

ובגמרא (סוטה דף ל"ו - ל"ז): "היה ר"מ אומר: כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים וכו'. אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה! אלא זה אומר אני אני יורד תחילה לים, וזה אומר אני אני יורד תחילה לים, קפיץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה וכו'. לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה

נמצאים - בכדי שלא יצטרכו ליטול אותם מאיתנו על מנת שנכיר בערכם...

על האדם להודות לה' ולהתפעל מיכולתו ללכת ולרוץ, לראות ולשמוע, להבין ולהשכיל, כי אם לא יכיר בחסדים הגדולים הללו - יאלצו ליטול אותם מידו בכדי שידע להעריכם כראוי, אלא שאז - עלול כבר להיות מאוחר מדי... הערכתו לא תועיל תמיד בכדי להשיב לו את המתנות שנלקחו ממנו - באשמתו...

מתי יצאו ישראל ממצרים?

וַיִּגְדַּלְמַלְךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לְבַב פְּרָעָה וַעֲבָדוּ אֶל הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי שָׁלַחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדָנוּ (י"ד, ה')

אמת' ופרש"י: "ויוגד למלך מצרים - איקטורין שלח עמהם, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים - באו והגידו לפרעה ביום ד' (מכילתא), ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים (סוטה דף י"ב, ע"ב), בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח. לכן אנו קורין השירה ביום השביעי".

הנה מבואר בדברי רש"י, כי מאז יציאת מצרים שהיתה ביום ט"ו בניסן, ועד לקריעת ים סוף שאירעה בשביעי של פסח - חלפו בעצם שבעה ימים בלבד [אין הכוונה לשבעה ימים שלמים, אלא מקצת היום הראשון, חמשה ימים שלמים בעקבותיו, ומקצת היום השביעי].

אלא שלכאורה צריך עיון על זה, שכן הנה בסוף פרשת שלח כתב רש"י לגבי מצות ציצית (במדבר ט"ו, מ"א): "ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים", והרי

להם את חירותם - ביקש הקב"ה להעניק למצרים הזדמנות אחרונה לשוב בתשובה...

לפיכך, השיב הקב"ה רות קדים עזה כל הלילה, בכדי שבמהלך השעות הללו - תהיה למצרים הזדמנות להתבונן במעשיהם, ואולי לשוב בתשובה ולהציל את עצמם מגזר הדין הנורא הצפוי להם אם לא יעשו כן...

ויש להרחיב בזה שרואים מכאן את גודל חסדי ה' עד כמה הוא רוצה שהאדם ישוב בתשובה ואפילו המצריים

מה הדגש המיוחד שבו פתחו את השירה סוס ורוכבו רמה בים

אלה ברכב ואלה בסוסים אָז יִשִּׁיר מִשֶּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵה' וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לֵה' כִּי גָאָה גָאָה סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם (ט"ו, א')

לכאורה, אילו היו מבקשים מאיתנו לציין את הנס העיקרי, את השבח המרכזי, בעקבות קריעת ים סוף - נראה כי אנו לא היינו מתמקדים בטביעת הסוס עם רוכבו. אנו היינו מעלים בודאי על נס את עצם בקיעת המים, את שוב הים עם בוקר לאיתנו, או את שאר הניסים הגלויים שאירעו במהלך חציית ים סוף - כפי שמתואר הדבר במדרשי חז"ל.

אך הנה מוצאים אנו, שכאשר משה רבינו מבקש להמחיש את גאות ה' ולשבח את גדולתו - הוא בוחר לפתות את שירתו דוקא בתיאור הסוס ורוכבו אשר הושלכו יחדיו אל הים, למרות שהפרט הספציפי הזה - אינו ניסי כלל, אלא תואם את חוקי הטבע על פיהם סוס ורוכבו אשר נמצאים בתוך הים - יטבעו בו!

ואם גדולה הפליאה על משה רבינו, שפתח את שירתו בשבח זה - על אחת כמה וכמה

בישראל, שנאמר: 'היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו', מה טעם היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו? משום ד'הים ראה וינוס'?"

לכאורה, בפסוק ממנו לומדים חז"ל על שכרו של יהודה - היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו' - עלינו לשאול: מדוע נכתב היתה יהודה, ולא היה יהודה? הלא 'שבט יהודה' - היינו בלשון זכר, ומן הראוי היה לכתוב 'היה יהודה לקדשו'!

ונראה, שבמילה זו - ביקש דוד המלך לרמוז לנו כי נחשון בן עמינדב משבט יהודה - לא חידש את הכח העצום של מסירות נפש, אלא קיבל אותו בירושה! סבתו הגדולה של נחשון - הלא היתה תמר, אשר מוכנה הייתה למסור נפשה לשריפה ובלבד שלא להלבין פניו של יהודה חמיה, וממנה למד נחשון למסור גם הוא את נפשו במקום בו עתיד כבוד שמים להגרם על ידי כך!

הזדמנות אחרונה לתשובת המצרים

וַיֵּט מִשֶּׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיִּזְלַךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֶזְהָ כָּל הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת הַיָּם לְחַרְבָּה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם (י"ד, כ"א)

לכאורה יש לעיין, מדוע היה צורך בלילה שלם בו נשבה רוח קדים עזה - בכדי לקרוע את ים סוף ולבקוע את מימיו? הלא ברור שיכול היה הקב"ה לבקוע את הים מיד, מבלי כל רוח, וברגע אחד ויחיד!

ונראה לומר, שגם עתה, לאחר שכבר ראו המצרים את נחת זרועו החזקה של הקב"ה במצרים, ולמרות זאת מיאנו לשמוע לדבריו ולשלח את בניו לצמיתות, אלא החליטו לצאת אחריהם למרדף לאחר ששילחום והבטיחו

פרשת בשלח

כל מלכות אחרת בעולם, באשר הוא יתברך הינו מלך מלכי המלכים. בקריעת ים סוף - התגלתה והתבררה ביתר שאת וביתר עוז מלכותו יתברך, ולפיכך, בעקבותיה אמר משה רבינו את השירה אשר נועדה להודות על גילוי כבוד מלכותו יתברך בעולם בעת קריעת הים.

ומעתה נראה, שבאותה תקופה - היוו הסוסים את עיקר גאוותם של המצרים ושל פרעה מלכם. הם נחשבו כמו טנקים 'בדורנו, או כמו שאר כלי מלחמה מתקדמים. ואמנם, מוצאים אנו שהצטווה מלך ישראל שלא להרבות לו סוסים וכפי שנאמר בפסוק (דברים י"ז, ט"ז): "רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס, וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד". הרי לנו, כי גאוות המצרים - היתה על הסוסים המשובחים שהיו להם.

ואם כן, ברור היטב מדוע מודגש כמה פעמים במהלך השירה שהקב"ה הכניע את סוסיהם של המצרים. שכן כפי שביארנו, מטרת השירה הינה להודות על גילוי כבוד שמים בעולם באמצעות קריעת ים סוף, ובעובדה שהקב"ה הכניע את גבורת המצרים על ידי הכנעת הסוסים אשר היוו את יסוד גבורתם - יש משום גילוי ברור ביותר של כבוד שמים!

כמו שאמר דוד המלך (תהילים ל"ג, י"ז): "שקר הסוס לתשועה וברוב חילו לא ימלט" - כך גם פתח משה רבינו את שירתו והדגיש כי הקב"ה הכניע את המצרים עם הסוסים שהיוו סמל גבורתם וחוזקם, כי רם מעל גויים ה', כאשר בעובדה זו יש משום גילוי כבוד שמים הנפלא ביותר, והיא אשר הביאה את ישראל לידי אמונה שלמה בה' ובמשה רבינו!

שיש לנו להתפלא שבעתיים על מרים הנביאה, אשר בשירתה הקצרה התעלמה לחלוטין משאר הניסים הגלויים שאירעו במהלך קריעת ים סוף, ולא הזכירה אלא את השבח הזה - וכפי שנאמר בפסוקים (שמות ט"ו, כ' - כ"א): "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות. ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים!"

ולכאורה, אנו תוהים, כלום זה השבח היחיד אשר מצאה מרים הנביאה מקום לשבח בו את הקב"ה, לאחר שלל הניסים הגלויים והמופלאים שאירעו במהלך קריעת ים סוף? האם היא לא היתה יכולה לציין נס מהותי יותר כמו עצם קריעת הים?

ובאמת, לכשננתבון, נמצא כי הסוסים מוזכרים מספר פעמים במהלך השירה.

ולכאורה, מדוע הם תופסים מקום כה מרכזי בשירת הים? הרי בפשטות הם אינם אלא אמצעי תחבורה בו השתמשו במצרים, ובדאי אינם ראויים לתפוס מקום מרכזי כל כך!

ונראה לומר, על פי דברי הגמרא במסכת חגיגה (דף י"ג, ע"ב) שם שנינו: "אמר ריש לקיש: מאי דכתיב 'אשירה לה' כי גאה גאה?' שירה למי שמתגאה על הגאים, דאמר מר: מלך שבחיות - ארי, מלך שבבהמות - שור, מלך שבעופות - נשר, ואדם מתגאה עליהן, והקדוש ברוך הוא מתגאה על כולן ועל כל העולם כולו".

הרי לנו, כי שבחו המיוחד של הקב"ה, השבח אותו ביקש משה רבינו להדגיש בשירתו - הינו בכך שהוא מתגאה על גאים, כלומר: בכך שמלכותו יתברך הינה המלכות השולטת על

פרשת בשלח

ומה שפירש רש"י שהיה סוס ורוכבו קשורים זה בזה, יש לומר הטעם בזה לפי פשוטו כפי משאחז"ל בפרק חלק [סנהדרין צא ב] בפסוק [תהלים נ, ד] יקרא אל השמים מעל וגו' שהקב"ה מרכיב חיגר על סומא ודונם ביחד, והיינו כיון שהיו עוזרים זה לזה בעבירה הוא דונם ביחד, לכך היה סוס ורוכבו קשורים זה בזה כדי לדון אותם ביחד, ועוד י"ל כפי מ"ש בפסוק [זכריה יד, כ] ביום ההוא יהיה על מצילות הסוס קודש לה', וכתוב [שם, טו] וכן תהיה מגיפת הסוס משום דאיכא למיחש שמצילת סוסיהם הם נוי ע"ז שעובדין לבהמתם דקיי"ל [תמורה כח ב] דאף דב"ח אינם נאסרים, נוי שלהם נאסר, לכך אמר וכן תהיה מגיפת הסוס וקיי"ל [ע"ז מא א] ע"ז שנשתברה מסתמא מבטלין אותה והותרו נוי, וכן בנוי סוס מצרים הוי חשש משום נוי ע"ז לכך היו קשורים זב"ז שראו המצרים מיתת סוסיהם מסתמא ביטלו אותם והותרו נוי:

ולפי"ז יש לבאר את הייחודיות א. שרואים עד כמה הכל מדוקדק אצל ה' ואין מי שיכול לחמוק מעונשי שמים.

או עד כמה ה' עושה שהכל י

היה לפני הדין שהי' ביטל את הע"ז.

ועוד יש לבאר עפ"י מש"כ הרב אליהו ברוך פינקל זצ"ל

הטעם שטבעו ביחד עם הסוסים

סוס ורכבו רמה בים (שמות טו, א).

בטעם הדבר אמר הגר"י סרנא זצ"ל, כדי שלא יאמרו המצרים שטביעתו בים היתה על דרך מקרה משום שנפל מן הסוס, לכך סוס ורכבו רמה בים, כדי להראות שמיד ד' היתה זאת ולא מקרה.

את הלקח החשוב הזה, אותו למדו בני ישראל בעמדם על שפת ים סוף, כאשר נוכחו לראות את גבורתו יתברך, אשר היא גדולה מכל הגבורות שבעולם - צריכים גם אנו לזכור היטב בכל יום ויום.

עלינו להתבונן בניסים הגלויים והנפלאים, וללמוד כי גם בימינו אנו, כאשר אנו מוקפים בגויים החפצים לכלותינו, וברשותם מיטב אמצעי הטכנולוגיה וכלי הנשק החדשים ביותר - אין לכך כל משמעות, שכן בלאו הכי אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, אשר סוס ורוכבו רמה בים...

אם נעשה את המוטל עלינו, את אשר מצפה מאיתנו אבא שבשמים - הוא יכניע את כל אויבינו לפנינו עם כל כלי הנשק שברשותם, וכמו שאמר דוד המלך (תהלים כ', ח'): "אלה ברכב ואלה בסוסים - ואנחנו בשם ה' אלוקינו מזכיר!"

עכ"ד הרב מקדש הלוי

ויש להוסיף עפ"י המבואר

הדר זקנים על התורה שמות פרשת בשלח פרק טו פסוק א

סוס ורכבו רמה. והסוס קשור עם רוכבו לפי שאמר הקדוש ברוך הוא אל המצרי למה רדפת אחרי בני ישראל. א"ל הסוס נהגני בעל כרחי. אמר לסוס למה רדפת אחרי בני ואמר הסוס המצרי נהגני ברגליו במגיפים בעל כרחי. בא הקדוש ברוך הוא ודנם יחד:

פנים יפות שמות פרשת בשלח פרק טו פסוק א

לכרות ברית עם אלוקי השמים שגדולתו הוכחה באופן הברור ביותר האפשרי ?

ונראה, שזהו טבעו של אדם... גם כאשר הוא מתרשם עמוקות, ממאורע או מחוויה כלשהי - הרושם הזה עתיד להתפוגג במוקדם או במאוחר אם לא יביאווה לידי ביטוי מעשי תיכף ומיד! יתכן בהחלט, שגם בני האומות - חשבו ברגע הראשון לעזוב את העבודה הזרה שבידיהם ולהצטרף אל עם ישראל, אולם מאחר והם לא הוציאו את המחשבה הזו מן הכח אל הפועל - הרושם התפוגג ושקע בתהום הנשייה!

אכן, בין האומות היתה אומה אחת, שהתביעה כלפיה היתה חמורה בהרבה. היתה אומה, שגישתה היתה מסוכנת בהרבה, וזוהי אומת העמלקים.

בני עמלק, לא שכחו את גדולתו של הקב"ה. הם המעיטו וזלזלו בגבורתו של מקום, ובכח הקרירות והליצנות - הצליחו להתעלם במודע ובמתכוון מהמסקנות אליהן אמורים היו להגיע מתוך התבוננות במאורעות הנוראים שאירעו לנגד עיניהם!

לפיכך, כלפי כל האומות, שנפלו בפח טבעו של אדם, ונכשלו בכשל אופייני אשר שורשיו נעוצים ביסוד בריאתם כבני אדם - התביעה לא היתה גדולה כל כך, כמו התביעה כלפי עמלק - אשר הצליח לטשטש רשמים שאמורים היו להיות ברורים מאין כמותם!

כלפי עמלק - התביעה היתה גדולה עד כדי כך שלדורי דורות נצטוויו למחות את שמם ואת זרעם, כי כל עוד קיים בעולם נצר לזרע עמלק, נצר לאותה השקפה

ולפי"ז מבואר למה מודים באופן כה מיוחד על מה שסוס פרעה טבעו בים.

להמשיך ולשמר את רגעי ההתעוררות

שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אַחַז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת. אֶז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֶמֹו רָעַד נִמְגֹו כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן (ט"ו, י"ד - ט"ו)

כתב הרב דינר בספרו מקדש הלוי בשני הפסוקים הללו, מוצאים אנו תיאור אודות הפחד הנורא שאחז את כל ממלכות הארץ, כאשר הגיע לאזניהם שמע מעשיו הנפלאים והנוראים של מלך מלכי המלכים, ובפרט כאשר שמעו על קריעת ים סוף ועל הניסים הגדולים שנעשו במהלכה.

ואמנם, מוצאים אנו שהיה מי שהשמיעה הזו הביאה אותו לידי מעשה, וגרמה לו לבוא ולהצטרף אל עם ישראל. הכוונה היא כמובן ליתרו, עליו נאמר בפסוק (שמות י"ח, א'): "וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו, כי הוציא ה' את ישראל ממצרים", ודרשו חז"ל (זבחים דף קט"ז, ע"א): "וישמע יתרו כהן מדין. מה שמועה שמע ובא ונתגייר? וכו', ר"א אומר קריעת ים סוף שמע ובא".

אלא שכאן אנו עומדים ותמהים: הכיצד יתכן שמכל אומות העולם, מכל הגויים אשר נבהלו, חלו ורעד אחזמו - יתרו היה היחיד אשר החליט לבוא ולהתגייר? להיכן נעלם הפחד של כל האומות? מדוע הם לא השליכו בהמוניהם את פסיליהם, ובאו

פרשת בשלח

אימת מוות נפלה עליו, הוא החל לומר וידוי.

העמידו אותו ליד הקיר. אחד הקוזקים כיוון כלפיו את נשקו.

- הזדקף - צעק אליו, כשהוא מנסה לכוון את הנשק לכוון הלב.

אך הוא, מרוב אימה, התאבן מבלי יכולת לזוז.

- הזדקף, אמרתי לך! מהר! – צרח הפורע, כשקולו הולך וגובר, והוא מלווה את פקודתו במטר של גידופים.

למעלה, מעל לראשו, נפתח פתאום חלון.

מי זה צועק שם? - נשמע קולו הנרגז של המפקד.

- זה בולשביק – החל החייל מגמגם - תפשתי אותו ברחוב!

חבריו של החייל חמקו מהמקום בזה אחר זה.

- אל תבלבל את המוח! - התרגז עליו המפקד - הסתלק מכאן מהר, ואל תפריע את מנוחתו! שמעת?

החייל נחפז להסתלק בטרם תגבר חמתו של המפקד.

אגושה מעוותת שהצליחה לדחות מסרים חד-משמעיים באופן הסותר לכל הגיון בריא - הרי שקיים מכשול גדול בדרך להכרת הבורא מתוך הנהגת העולם, וממילא למלכותו יתברך ולשלטונו בעולם כולו! עכ"ד הרב מקדש הלוי.

נס ההצלה

כתב בספר המשגיח (עמ' 84) על הרב מאיר חדש זצ"ל פלוגה של חיילים משוטטים, קוזקים כנראה, השתלטה על העיר. היהודים הסתגרו בבתיהם מאחורי מנעול ובריח.

אבא ביקש לחמוק ולהגיע לבית המדרש. הוא הספיק להגיע עד קצה הסמטה, ולפתע - חיילים קוזקים בדרכו. הוא נבהל, ביקש להימלט, אך היה זה מאוחר מדי.

- הנה יהודי בולשביק! - צעקו לעברו, נחפזים לעצור בעדו.

- הראה את התעודות שלך! - פקדו, הרובים מכוונים כלפיו. אך לא היו כל תעודות בידו.

תפשו בו והחלו גוררים אותו לעבר החצר, שלייד הבניין, אשר שימש להם כמפקדה.

פרשת בשלח

אבא נותר יחידי בחצר, המום, מתקשה להאמין למראה עיניו. ואז התאושש, נשא רגליו וחמק מן המקום כל עוד רוחו בו.

אימרה אחת חזרה ועלתה בזכרונו: "גם כאשר חרב חדה מונחת על צווארו של אדם - אל יתייאש מן הרחמים".

בדרך, בהיותו נרגש כולו עקב הנס אשר ארע לו, קיבל על עצמו מספר קבלות,

מתוך אמונה נלהבת, כי יצליח לבצע קבלות אלה במלואן. עד הגיעו לבית המדרש כבר החלה התלהבותו להצטנן במקצת, והוא החל להרתע מכובד הקבלות הללו. בתירוצים שונים החל להשיר מעליו חלק מהן.

בסופו של דבר הגיע למסקנה, כי כדי לשמר בזכרונו וברגשותיו את הנס הגדול אשר ארע לו, עליו לשמור בקפדנות לפחות על חלק מהקבלות, אשר קיבל על עצמו. הוא בחר במספר קבלות, אשר האמין כי ביכלתו לקיימן, ובהן דבק לבצע אותן בשלמות.

ואמנם, עשר שנים לאחר מכן, בעת הפרעות בחברון, כאשר שכב בין ההרוגים בעוד הרוצחים משתוללים בבניין, עצר בכוח בעד חברו בנימין שביקש להתרומם, ולחש לו:

– שכב בשקט וקוה!

כחלוף הכל שאל אותו החבר בפליאה: -- מניין שאבת את הכוח לשכב בשקט ולהמשיך לקוות בשעה נוראה כזאת? בתשובה סיפר לו על אותו נס שארע לו ברוסיה.

הוא היה בטוח, שכוחו של אותו נס נשתמר בלבו בעזרת אותן קבלות מעשיות שקיבל על עצמו. סיפר הרב שלמה ברוועדה (קונטרס הללו עבדי ה' עמ' 77 ובקצרה בספרו ליל שימורים עמ' כ)

בזמן שהייתי בחור, באתי מחו"ל ולמדתי בירושלים, ומטעמי בריאות הייתי זקוק להיות כשבועיים מחוץ לירושלים במקום הבראה. פעם אחת נכנסתי העירה לקנות משהו, וחזרתי בלילה ברגל למקומי שמחוץ לירושלים. היה זה לילה חשוך לגמרי, בלי ירח, וגם הפנסים לא

פרשת בשלח

נתנו לי זכויות- וכך ניצלתי. עמדתי ורעדתי מרוב התרגשות ופחד, וסו"ס ירדתי, הגעתי לחדרי והלכתי לישון. קמתי בבוקר, התפללתי, אכלתי ארוחת בוקר, בירכתי, ואמרתי לעצמי כך: "הרי רק אתמול בלילה זכית לנס נגלה מהשמים, שהציל את חיירך. א"כ היית צריך לקום בבוקר כצדיק קדוש, ואילו אתה נשארת אותו בן אדם, ולא נשתנית כלל וכלל!". הדבר הציק לי מאוד, והחלטתי לשאול על כך את מרן החזו"א.

עליתי על אוטובוס לתחנה המרכזית בירושלים, משם לקחתי אוטובוס לתל אביב, ושם עליתי על קו חמישים וארבע המפורסם לבני ברק. ירדתי בסוף רחוב ר"ע, הלכתי לבית מרן החזו"א, ונכנסתי לביתו. הוא היה כזה 'איש מנוחה', שהרבה פעמים כשבאו עם בעיה גדולה לבקש עצה, כשהיו נכנסים הוא נתן לכל אחד לשבת מולו ליד השולחן, היה מחייר בחיבה יתירה, ושואל: "כמה למדת בחודש שעבר ? האם חזרת? האם חידשת?", עד שהיו שוכחים מכל הבעיה, כי בגן עדן אין בעיות... גם עכשיו, לאחר כל הדיבורים קם החזו"א ולויה אותי עד הדלת, ולפתע נזכרתי: עוד לא דיברתי על הנס שהיה לי! תוך כדי עמידה אמרתי לחזו"א: "אתמול בלילה ניצלו חיי בנס נגלה, ויש לי משהו

דלקו. לפעמים הערבים היו חותכים את חוטי החשמל, או שכדי לחסוך בחשמל אז השלטונות היו פתאום מכבים את החשמל, לכן לא היתה שום תאורה ושום ירח. הלכתי דרך איזה גינה כדי להגיע למחוז חפצי, וכדרך הבחורים הלכתי במהירות. לא ראיתי כלום בחושך, ותוך כדי הליכה זו הייתי צריך להגיע לקטע של מדרגות תלולות, שיורדים בהם כשלשים מדרגות, לא סתם מדרגות חלקות, אלא עשויות מאבנים חדות שאפשר ממש להחתך מהן, ומי שיפול משלשים מדרגות אלו לא רק שיחתך אלא ימות ממש.

צעדתי במהירות, ולפתע נעמדתי וחשבתי לעצמי: הרי עוד מעט אני מגיע למדרגה הראשונה של הגרם התלול! נעמדתי, וניסיתי להרגיש עם הנעל שלי- וראיתי שאני עומד ממש על המדרגה הראשונה ! אם לא הייתי נעמד ברגע זה- הייתי נופל בחושך, וכבר לא היה מי שיבוא לנדנד לכם... היה זה נס נגלה, ואני חושב שהוא קרה בזכות סבתא שלי שנהרגה עקה"ש בידי הנאצים ימ"ש, ובזכות סבתא שניה שמתה שנים לפני כן בצעירותה, שהיתה צדיקה וגבאית צדקה בברנוביץ' שחיתנה הרבה יתומות, שתיהן

פרשת בשלח

לשאול, האם אפשר? – "כן, ודאי", הוא חייך בחיבה. סיפרתי לו את הסיפור, והוספתי כך: "קמתי הבוקר אותו איש! לא נשתנית כלל לטובה, מה קורה איתי?!"

החזו"א נהיה לפתע רציני מאוד, הוריד את ראשו, והחל לדבר לעצמו. הוא נתן לעצמו מוסר לפני: הוא היה רואה ניסים בכל יום, היה נותן עצה ועוד עצה, והיו חוזרים ומספרים לו על הצלחות למעלה מהטבע, גם הוא רואה ניסים וניסים ונשאר אותו אדם, ולא נשתנה כלל! כך הוא ייסר את עצמו, עד שסו"ס הרים את ראשו, חייך ואמר: "זה פשוט מאוד. נס נגלה יש בכוחו להשפיע לטובה על האדם, שלעולם ועד לא יחטא עוד פעם בחייו, וכבר לא יהיה לו את כח הבחירה", אח"כ הוא צחק ואמר: "אי אפשר שהאדם ישאר בלי בחירה, לכן כשעושים נס נגלה לאדם – מייצרים לו יצר הרע חדש ומיוחד, ומורידים אותו באותה שעה כדי למעט את השפעת הנס אצלו! לכן אם אדם יתחזק לאחר הנס – הוא יקבל תועלת רבה, אבל אם לא יתחזק – בתוך כמה שעות לא ירגיש שבכלל נעשה לו נס, כאילו שיש לו לב אבן, זהו כוחו של היצר החזק".

עכשיו אנחנו מבינים: כשאדם נמצא בצרה הוא זועק לקב"ה, אבל לאחר ההצלה והנס

יש לו את היצר הזה שמשכיח את הכל, וקשה לו מאוד לומר שירה. לכן אומר הקב"ה: עכשיו "השמיעיני את קולך" – בשירה, כי כבר שמעתי אותו בזעקה, וזו כוונת הגאון. הגאון רבי יחיאל מאיר צוקר שליט"א על אם הנך חפץ להיות 'יהודי'...

איתא במדרש (שמות רבה יד, ג): "חושך למה הביא עליה? יתברך שמו של הקב"ה שאין לפניו משוא פנים והוא חוקר לב ובוחן כליות, לפי שהיו פושעים בישראל שהיה להן פטרונין מן המצריים, והיה להן שם עושר וכבוד ולא היו רוצים לצאת"....

דברי חז"ל אלו לכאורה פלא גדול הם. לנו נראה פשוט שאם אנחנו היינו במצרים, והיינו רואים את כל אותם נסים ונפלאות, בהם שידד הקב"ה את כל מערכות תבל והראה כי אין עוד מלבדו – ודאי היינו מאמינים בבורא ונכנעים לרצונו בכל רמ"ח איברינו ושס"ה גידינו... איך יתכן שבדור דעה, לאחר כל מה שראו בעיניהם, שמונים אחוזים מעם ישראל לא רצו לצאת ממצרים, והעדיפו את אורח חיי המצריים?

היסוד פשוט – אמר המשגיח רבי נח פלאיי שליט"א: גם הרואה נסים ונפלאות, יש לו הבחירה האם להתחזק על ידם או לאו!

פרשת בשלח

למחרת הוא נשבר מאד; נעשה לו נס נפלא והיה ברור לו שמעתה יתקרב בק רבה מיוחדת לקב"ה, והנה הוא מרגיש בדיוק כמו אתמול?!...

בצר לו, נסע אל רבינו מרן ה"חזון איש" זי"ע והביע בפניו את צערו על הדבר. אמר לו החזון איש: "ברגע שנעשה עמך נס גלוי כזה – בעצם ניטל ממך כוח הבחירה, כי לא שייך אחרי שרואים כאלו נסים לא לעשות רצון הבורא. אמנם, כיון שהבחירה היא מיסודות הבריאה, לכן השפעת הנס ניטלת ממך, ואתה בכוח הבחירה שלך צריך להתבונן, להשריש בלבך את מה שארע ולהתחזק על ידו".

דוד המלך ע"ה אומר בתהלים (קטז, טז) – יז: "אנה ה' כי אני עבדך, אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי. לך אזבח זבח תודה ובשם ה' אקרא".

מביא ה"עונג יום טוב" בהקדמתו ביאור נפלא ומתוק מהמהרי"ט: כידוע, הבעת תודה היא רק במקום שניתן לכפור בטובה, כי אז יש משמעות לתודה שאדם מביע.

דוד המלך מביע את בעייתו: אני חפץ להביא קרבן תודה, אבל אני עבדך... ולא סתם עבדך – בן אמתך, כיצד, אפוא, יכול אני להתכחש לרוב תודתי שאני חייב לך?

הוסיף המשגיח וסיפר, כי אצל אביו, רבי הירש זצ"ל, התארח יהודי אמריקני בוגר ישיבת ראדין. בישיבה שם הוכר כגיבור הישיבה. בכל פעולה שהיה צריך בה אומץ – הוא היה הראשון.

לשאלתו של אבי זצ"ל, אם ידוע לו על הדיבוק שהיה אצל ה'חפץ חיים', ענה ואמר: "בוודאי, הלא אותי שלח ה'חפץ חיים' יחד עם יוש'ה קולר [גאב"ד פוניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל] לבדוק בפיה של האשה אם אכן זהו דיבוק, ואני בדקתי לפי כל הסימנים שמסר לנו ה'חפץ חיים', וראינו בחוש שזהו דיבוק". "ומה היתה מידת ההשפעה עליך ממה שראית, הרי מראה כזה אמור לזעזע כל נפש!...", המשיך אבי והתעניין.

נתן האישי מכה חזקה לקיר, ואמר: "כמו שזה השפיע על קיר זה, כך זה השפיע עלי!!!"

כיצד יתכן הדבר?

המעשה הבא, שסיפר רבי שלמה ברעוודה זצ"ל יבהיר לנו את העניין:

פעם הלך לתומו בסמטאות העיר ירושלים. היה שם גרם מדרגות תלול מאד, והוא הלך מבלי לשים לב והתקרב למדרגות אלו. כפסע היה בין התרסקותו הנוראה במדרגות. הוא נעצר שניה אחת לפני!...

פרשת בשלח

בעולם חוץ מתורה. אם כה תחיה – תוכל להיות יהודי!".

ורבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל, שסיפר את המעשה, הדגיש ואמר: "נשים לב, הסבא אינו אומר לו 'אם הינך חפץ לצמוח גדול הדור', הוא אומר לו אם הנך חפץ להיות 'יהודי'. עליך לחיות השקפה זו, שאין שום מציאות חוץ מתורה – זה תנאי כדי להיות 'יהודי!'"

והסבא הביא לכך ראייה מדברי חז"ל: בסוגיות החורבן (גיטין נו ע"א) מספרת הגמרא על רבי יוחנן בן זכאי, שביקש לצאת מירושלים כדי לפייס את שר הצבא אספסיינוס. כשבא לפני אספסיינוס, אמר לו: "שלום עליך המלך". טען כנגדו אספסיינוס שהינו מורד במלכות, שהרי הוא אינו מלך, והוא קורא לו מלך!

ענה לו רבי יוחנן בן זכאי: האמת היא שאתה כן מלך! והראיה, כי אילו לא היית מלך לא הייתה ירושלים נמסרת בידך, "דכתיב: 'והלבנון באדיר יפול' ואין אדיר אלא מלך, דכתיב: 'והיה אדירו ממנו', ואין לבנון אלא בית המקדש, שנאמר: 'ההר הטוב הזה והלבנון'... ומסופר שם שתוך כדי דיבורם הגיע שליח מרומי והודיע לאספסיינוס כי המלך מת ומינהו חבריו למלך...

בהכרח – אומר דוד המלך – ש"פתחת למוסרי", הקב"ה פותח את מוסרות חובת התודה, ההרגש הזה נלקח ממני, ואז מביא אני את תודתי בכוח בחירתי, ומחזיר את תחושת האמת שאמורה הייתה ממילא לפעם בקרבי.

***

מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זי"ע סיפר לתלמידיו, על המפגש הראשון שהיה לו עם הסבא, רבי יוסף יוזל מנובהרדוק זיע"א. היה זה בשנת תרס"ג. הנער הצעיר יחזקאל אברמסקי מגיע לעיירה נובהרדוק להבחן לסמיכה אצל הפוסק הגדול בעל ה"ערוך השולחן". לאחר שנבחן וקיבל סמיכת חכמים, נכנס אל הסבא. לא היה שם כיסא בעל יותר משלוש רגליים להושיבו, ועל כן עמד והרצה את חידושי תורתו. משעמד הסבא על גדלות הבחור בתורה, קרא לבנו ואמר שצריך לכבד תלמיד חכם כזה ב'תה מתוק', אך קוביית סוכר לא הייתה מצויה בביתו, על כן שלח את בנו לקנות בהקפה קוביית סוכר...

ואז פנה הסבא ואמר לבחור: "אם חפץ אתה להיות 'יהודי' – תכניס היטב לראשך שרק תורה היא המציאות, אין שום מציאות

פרשת בשלח

עתה נתבונן: רבי יוחנן בן זכאי מגיע לפגישה גורלית עם שר הצבא. כיצד יתכן שהוא פותח את הפגישה בדבר שמעורר את זעמו של השר? הלא כלל בסיסי לניהול מפגש מוצלח הוא, לפתוח אותו בדברים המתקבלים על דעת השר ולא בדברים שיעוררו את זעמו!

התשובה היא, שרבן יוחנן בן זכאי לא יכול לומר לו שאינו מלך, כי הרי ישנו פסוק מפורש שהוא מלך, וכיון שכך – זו המציאות, ומה שהלה אינו מודע לכך – אין זו סיבה שהמציאות תשתנה. אין מציאות זולת התורה, ובתורה כתוב באופן ברור שהוא מלך!...

בשנת תשנ"א, כשכלל ישראל ישבו בחרדה נוכח איום הטילים של שליט עירק, היה חשש שישגר טילים בעלי ראש נפץ כימי, והפחד היה נורא ואיום. בסופו של דבר נפלו על ארץ הקודש שלושים ותשעה טילי סקאד רבי עוצמה, כאלו שביכולתם להרוס רחובות, ואחר כל המתקפה אמנם נהרסו כמה וכמה בניינים, אבל לא מת שום אדם חוץ מאחד [מחלל שבת בפרהסיה מפורסם].

כיון שרוב הטילים כוונו למרכז הארץ, היו תושבי בני ברק בפחד גדול. כשהגיעו אל מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א בשאלה האם רצי

לעזוב את העיר, ענה שבבני ברק לא יפלו טילים, כי יש בה את מרן הגרא"מ שך, והוא מגן על העיר. כששאלו את מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, אמר גם הוא כי אין שום מקום לחשוש, שהרי בני ברק מוגנת היטב! לשאלת בן ביתו במה היא מוגנת, תמה ואמר: "כלום אינך רואה מיליוני דפי גמרא מקיפים את העיר?!"...

אך ליל שבת אחד, תושבי בני ברק רואים מעל לרחובות העיר את הטיל האימנתי נוחת... הפיצוץ העז שנשמע הרעיד חצי מבנייני העיר, והיה ברור, אפוא, לכולם – שנפל טיל בבני ברק.

רעייתו ע"ה של מרן הגרא"ל זצוק"ל רצה לחדרו והעירה אותו: "נפל טיל בבני ברק!...", והוא בפשטות האופיינית לו אמר לה: "בבני ברק לא נפל שום טיל!". והיא בשלה, הרי כולם ראו ושמעו, והוא אומר לה: "רבע'צן, לא נפל כאן טיל, אני צריך את החצי שעה הנוספת הקצובה לי לשינה בלילה", ולאחר חצי שעה קם כהרגלו לשעות הלימוד לפני ותיקין, ולתפילת ותיקין...

בבואו לתפילת ותיקין קבלו את פניו אנשי העיר ואמרו לו שוב: "נפל טיל בבני ברק", והוא בשלו: "בבני ברק לא נפל טיל, העיר מוגנת!..."

נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו".

נמצא מדברי חז"ל, שהקב"ה ביקש ללמד את עם ישראל לדורותיו, שהוא ידאג להכין מזון לאותם שמניחים מלאכתם ועוסקים בתורה, שהרבה שלוחין למקום להכין מזון ליראיו.

המלבי"ם אומר, שהעמדת צנצנת מן למשמרת לדורות באה להורות, שענין המן לא היה נוהג במדבר בלבד אלא הוא ענין קיים ונוהג לדורות, "שכל מי שינזר ויפריש עצמו מענייני העולם אל התורה והעבודה, יזמין לו ה' לחם חוקו בלא עמל ויגיעה ויהיה מאוכלי המן".

[נמוסיף המלבי"ם, שזה גם הבאור בדברי חז"ל [על הפסוק "פסל לך שני לוחות אבנים"] "שמשה רבנו התעשר מפסולתן של לוחות" - שעל ידי שקיבל משה את התורה, ניתן לו עושר ופרנסה על פי נס. ולאחר ובניו הזמין הקב"ה פרנסתם, מהקרבנות וממתנות כהונה, בכדי שיעסקו בתורה ללא דאגה. וכן שבט יששכר שעסקו בתורה, היתה פרנסתם על ידי זבולון].

וכך גם כותב הנצי"ב, "שהיה בזה הוראה מן השמים לדורות, שה' יתברך מסייע למי שנותן נפשו לשקידת התורה. ואע"ג שלא יהיה באופן נעלה כזה, דהיינו שירד לו מן מהשמים, שהיה בו שפע גשמי נעלה במיוחד, מ"מ השגחתו הפרטית ישנה בכל דור שלא יהיו מפריעים לשקידה, ומסירים ממנו עול דרך ארץ. הוא עול הפרנסה".

וידועים דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל [פרק י"ג הלכה י"ב], "שלא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו, והלך ישר כמו שעשהו האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם" - [אנו היינו מגדירים את האיש שמקדיש את חייו לעמוד לפני ה' ולשרתו, כצדיק נעלה ביותר וכ"בעל

ומה, באמת, היה? רחובות יונה ודניאל נמצאים בגבול בני ברק - רמת גן. ישנו בית אחד ברחוב שחצרו מחולקת, חציה בבני ברק וחציה ברמת גן, והטיל נפל בחצר הזאת בצד של... רמת גן!...

מרן הגרא"ל שטיינמן ראה בעיניו הקדושות, עיני הנביא בדורו, את מיליוני דפי הגמרא מקיפים את העיר. זו חומת פלדה שטיל הסקאד אינו חודר אותה בשום פנים ואופן, ברור היה לו כי "בבני ברק לא נפל שום טיל!!!"...

(מתוך הגדה של פסח - דורש טוב)

השגחת הקב"ה על פרנסתם של המוסרים עצמם ללימוד תורה

"ויאמר משה זה הדבר אשר ציוה ה' מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים" (שמות ט"ז, ל"ב).

כתב הרב דב יפה זצ"ל בספרו לעובדך באמת מהי התועלת, שעם ישראל לדורותיו יראה את הלחם שהקב"ה האכיל את עם ישראל במדבר?

מביא רש"י בשם חז"ל: "בימי ירמיהו, כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, ענו לו, אם נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם: 'אתם ראו דבר ה', 'שמעו' לא נאמר, אלא 'ראו', בזה

הכהנים והלוויים - וכפי שעולה מדברי הרמב"ם דלעיל, וזה עצמו מעניק לו את הזכות שהצטרפויותיו יהיו מוטלים על כתפי המלכות, לפיכך הוא אינו זקוק להפסיק לתפילה למען השגת צרכיו.

מתוך דברי הגר"י הוטנר, למדנו ביאור נוסף בהבטחה האלוקית לספק מזונם של לומדי התורה ללא שיצטרכו לעסוק לפרנסתם, כי מי שמוסר את עצמו לעסק התורה הקדושה הוא מכניס את עצמו בזה לצבאו של המלך, והוא קונה בכך זכות לקבל את כל צרכיו מאוצר המלוכה בתורת חייל בצבא המלך, ומשום כך הוא פטור מלהשתדל בעיסוק בצרכי פרנסתו.

חידושו של המשך חכמה

תוספת נכבדה מצאנו בדברי ה'משך חכמה'.

ובהקדם: לכאורה יש להעיר, מדוע לאחר שכתבה התורה להניח מן למשמרת לדורות "למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר" - הוצרכה התורה להוסיף: "בהוציאי אותם מארץ מצרים", שזה דבר הידוע ומובן מאליז?

מבאר ה'משך חכמה', שהכתוב מלמדנו בזה שכל נחשוב שההשגחה הפרטית לפרנסה באופן ניסי מובטחת רק למי שכבר דבוק בדרכי ה' ומנהיג עצמו בדרכי בלתי טבעית, שרק לו לבדו יש רשות להשליך על ה' יהבו, אבל כל זמן שלא הגיע לדרגה זו, אינו רשאי לסמוך על הנהגה והשגחה ניסית לכן אמר הכתוב, בא וראה, אימתי האכלתי מן ישראל, כלום לאחר שנתתי להם תורה? הלא תיכף בהוציאי אותם ממצרים האכלתי אתכם את המן!

מסיים ה'משך- חכמה': "לכן כל איש אשר ידבנו לבו לקבל עליו עול דרכי ה' ותורתו, בל ידאג מאין יבוא עזרו, כי אף אם לא הסיח עדיין מלבבו כל עניני העוה"ז ולא הורגל בתורה, רק מטרת לבבו גלוי להיודע תעלומה [הקב"ה] כי כוונתו להתאמץ

מדריגה", ואילו הרמב"ם מגדיר אותו: "והלך ישר כמו שעשהו האלוקים" - זה הכל, הוא ישר ולא עקום ופתלתל] - "הרי זה נתקדש קודש קודשים... ויהי ה' חלקו ונחלתו, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים ללוים".

יתרון מי שתורתו אומנתו על מי שאין תורתו אומנתו

והנה, אמרו במסכת שבת (י"א) שרק מי שתורתו אינה אומנתו צריך להפסיק מלימודו לתפילה, אבל מי שתורתו אומנתו אינו מפסיק מלימודו לתפילה". ולכאורה ממה נפשך: אם לימוד התורה חשוב יותר מתפילה, מדוע מי שאין תורתו אומנתו חייב להפסיק מלימודו לתפילה, ואם מעלת לימוד תורה פחותה בערכה ממעלת התפילה, מדוע מי שתורתו אומנתו אינו צריך להפסיק מלימוד תורה לתפילה?

ותירץ החפץ חיים, שמי שתורתו אומנתו, לימוד התורה שלו משרה עליו קדושה כה גדולה, שדוחה את התפילה, בעוד שמי שאין תורתו אומנתו, לימוד התורה שלו אינו משרה עליו קדושה במידה כזאת שתדחה את התפילה, ולכן הוא צריך להפסיק לתפילה.

למדנו מדברי החפץ חיים, שיתרון מעלתו של מי שמוסר את עצמו לעסק התורה ולשקידתה, לעומת מי שאינו כזה, אינו רק בכמות הלימוד אלא גם באיכותו, כי לימוד התורה של מי שתורתו אומנתו משרה על הלומד קדושה גדולה יותר, מאשר על לומד שאין תורתו אומנתו.

הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל (שבועות ט"ז י"ד) מיישב, שישנם שני דרכים להשיג מזון: או על ידי תפילה לקב"ה אדון העולם, או להיעשות חייל בצבאו של המלך - שאז כל הצטרפויותיו מוטלות על כתפי המלך. לפיכך, מי שאין תורתו אומנתו, זקוק להתפלל לקב"ה שישפך לו את צרכיו, אך מי שתורתו אומנתו נחשב כמשרת בצבא המלך [כמו

"אלא, שהיות שזכינו לפריחתו של עולם התורה, כאשר בחורים ואברכים רבים מתמסרים ללימוד התורה הקדושה - הקב"ה מעניק לאנשים החרדים לדבר ה' הצלחה בעסקיהם, בכדי לסייע באמצעותם ללומדי התורה"

"אם חלילה יתמעטו לומדי התורה, הרי שלא יהיה צורך בריבוי עשירים..." סיים הגראי"ל.

"כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות"

המשנה במסכת אבות (פרק ג' משנה ז') אומרת, "כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ומה דינו של מי שמקבל על עצמו רק מקצת עול תורה, האם זה אינו מועיל כלל?

תשובה על כך אפשר למצוא בדברי רבנו חיים וואלוז'ין שכתב (נפש החיים שער ד' פרק טז) וז"ל: "וכפי ערך הקיבול אשר יקבל עליו עול תורה באמת ובכל כוחו, כן לפי זה הערך יסירו ויעבירו ממנו טרדות ענייני זה העולם... ומזונותיו מוכנים לו תמיד בלא שום עמל ויגיעה מועטת עליהם".

למדנו מדבריו, שכל קבלת עול תורה מועילה במידת-מה להעביר ממנו עול דרך ארץ, אלא שאם יקבל על עצמו רק מקצת עול תורה, זה יועיל רק מעט, אך אם יקבל על עצמו עול תורה בשלמות, זה יועיל להעביר ממנו לגמרי טרדות ענייני העולם הזה.

במקום אחר (שם פרק יח) מוסיף רבנו חיים וואלוז'ין, שהמקבל עליו עול תורה בשלמות, לא זו בלבד שהוא מושגח על כל ענייניו, בהשגחה פרטית למעלה מדרך הטבע, אלא שגם הכוחות הטבעיים מסורים בידיו.

וז"ל: ולזאת האדם המקבל על עצמו עול התורה הקדושה לשמה לאמיתה, הוא נעלה מעל כל ענייני זה העולם, ומושגח מאיתו ית' השגחה פרטית למעלה מהוראת כוחות הטבעים והמזלות כולם,

במעוז התורה, יחלצוהו ה' ולא יעזבו ויזמין פרנסתו מקודש".

ישנם אנשים ששואלים: אם כולם יעסקו אך ורק בלימוד תורה, מי ידאג לקיומו של העולם? מי יזרע את התבואה, ומי יקצור?

טענתם מופרכת גם מצד עצמה, שהרי גם לשיטתם, אם כולם ילמדו רפואה או הנדסה, מי ידאג לקיומו של העולם?

אך התשובה האמיתית היא, שאם כולם ילמדו תורה, ירד מן מהשמיים, כפי שהיה אצל דור המדבר.

דברי הגרא"ל זצ"ל על הנהגת הקב"ה בדורנו

ראש הישיבה הגאון ר' אהרן לייב שטיינמן זצ"ל, שמסור בכל נפשו למענם של אברכי הכוללים הממיתים עצמם על התורה, מרבה לומר שרואים בחוש גם בתקופתנו, שכלפי אברכים יש הנהגה ניסית שלא כדרך הטבע, הן ביחס לפרנסתם, והן ביחס לחיתון הילדים. הקב"ה מנהיג את האברכים בהנהגה מיוחדת, שאינה נחלתם של כאלו שעזבו את הכולל לשם פרנסה. אך זאת בתנאי שלא יכלו ממונם על מותרות, ובעיקר, שישומו בטחונם בה' וישליכו עליו את יהבם, ולא ירבו בהשתדלויות שמבטלות מעסק התורה ואשר עומדות בסתירה לבטחון אמיתי בקב"ה.

עובדה מהגאון ר' אהרן לייב שטיינמן

בעת שהותו של ראש הישיבה הגאון ר' אהרן לייב שטיינמן זצ"ל בלונדון, הביע בפניו אחד הגבירים תמיהה, מדוע יש צורך במספר כה גדול של אברכים?

השיב הגראי"ל: "הרי אפשר גם לשאול, מדוע יש צורך בכך הרבה עשירים, הרי לפני שנים לא רבות - רק בודדים מקרב החרדים לדבר ה' היו עתירי ממון?"

פרשת בשלח

ולפתע הודיע אחד מאיתנו למה להשכיר למה למכור?

והרי שאר בשרינו רבי משה רוצה ללמוד הבה ונשכיר את הדירה, ואת הכסף שיצא לנו מזה. ניתן לרבי משה

וכך ישבו כולם והסכימו לתת לו את כל כספי השכירות כ-5000 ₪ מידי חודש בחודשו.

ואימו היות והוא מטפל בה כששמעה את זה החליטה שהיא לוקחת על עצמה לממן לו רכב וכל הוצאות הרכב עליה.

וכך זכה הרב משה בניסים משמים והכל בכדי שיוכל ללמוד תורה.

וכך הוה כבר כחמש שנים את השכירות הוא מקבל משארי בשרו ואמו ממנת לו את הרכב.

ועוד מעשה שהיה עימו רק לאחרונה שרבי משה היה צריך 6000 ₪ דחוף מחמת הוצאות חריגות אך לרש אין כל.

והוא התפלל לה' שישלח לו את הכסף.

ולפתע בא איזה קרוב משפחה והביא לו 4000 יורו.

ואמר לו 1000 יורו לאימא שלך

1500 לקרוב אחר.

1500 יורו בשבילך.

ו1500 יורו בשקלים זה בערך או בדיוק היה באותו זמן 6000 ש"ח

$$(1500 \times 4 = 6000 \text{ ש"ח})$$

והוא ראה עין בעין איך ה' דואג למי שרוצה ללמוד תורה.

כיוון שהוא דבוק בתורה ובקב"ה ממש כביכול, ומתקדש בקדושה העליונה של התורה הקדושה שהיא למעלה לעין ערוך מכל העולמות, והואיל והיא הנותנת החיות והקיום לכולם ולכל הכוחות הטבעיים, הרי האדם העוסק בה מחיה ומקיים את כולם ולמעלה מכולם, ואיך אפשר שתהא הנהגתו מאתו ית' ע"י הכוחות הטבעיים".

"ואדרבה, הכוחות הטבעיים מסורים אליו כאשר יגזור אומר עליהם, ואימתו מוטלת על כולם, כי נזר אלוקיו אור התורה מאירה ומבהקת על ראשו, וחוסה כביכול בצל כנפי השכינה".

כלומר, הואיל והעוסק בתורה לשמה הוא אשר נותן חיות וכח לכל הכוחות הטבעיים, לא יתכן שהוא יהיה כפוף לאותם הכוחות הטבעיים...

"כמה מאושרים אנו, שיש באפשרותנו להיות בין אותם המושגחים על ידי הקב"ה בהשגחה פרטית על כל עניינינו, על ידי שנקבל על עצמנו עול תורה באמת. יהי רצון שנזכה לכך. עכ"ד הרב דב יפה זצ"ל.

מעשה נפלא על מי שרוצה לעסוק בתורה עד כמה ה' עוזר לו שמעתי מיהודי יקר בשם רבי משה שליט"א שהיה מנהל מוסדות של אחד מצדיקי הדור אך מה יעשה באחד הימים חשקה נפשו לשוב וללמוד תורה והוא רצה לעשות תעודת יורה יורה.

ולשם כך הוא רצה ללמוד במסגרת ליבו חפץ כדי שיוכל להספיק במהירות את כל החומר, שכידוע שם התשלום הוא נמוך עוד יותר מהמקובל בכולל סטנדרטי.

אך לרש אין הכל וכסף מנלן בעודו שוקל את צעדיו, הוא החליט שהוא מתפלל לה' שיעזור לו כי הוא רוצה רק ללמוד תורה.

והנה לפתע פונים אליו כל האחים של אמא שלו, ואומרים שדיברנו בינינו מה לעשות בדירה שיש לנו בירושה.

האם למכור? או להשכיר אותה?

לחנך אותך וכל הנסיונות שהוא שולח לך, ואתה נוטה לחשוב שזה מפריע לך, זה גופא מה שאתה צריך כדי לרומם אותך, ורצונו יתברך שאתה תבחר ולעתיד לבא תראה שזה גופא טובתך והצלחתך ואשרך.

זהו הלימוד ש"אפילו עני שבישראל לא ישב עד שיסב", דוקא בחג האמונה כשמתבוננים בניסי מצרים וקריעת ים סוף רואים בחוש שגם העני המרוד ביותר יכול לשבת ולהרגיש בן חורין בפועל, בידעו, שהיות והוא מקיים רצון השי"ת ואם הקב"ה ברא מציאות של עוני ובחר בו הוא מאמין ויודע שהכל לטובתו וממילא עליו להסב כבן מלך. (תלמידים)

למה תפילה נקראת אומנות

"ויצעקו בני ישראל אל ה'" (יד, י)

"תפסו אומנות אבותם" (ילקוט שמעוני שמות יד רלא) היה הגה"צ רבי נתן ווכטפויגל זצ"ל משגיח ישיבת לייקווד אומר שחז"ל גילו לנו כאן שהאומנות של כלל ישראל היא התפילה.

מאי משמע אומנות? בנוהג שבעולם כאשר בני אדם מחפשים להתפרנס, כדי להביא טרף לבני משפחתם, הם מתאימים לעצמם אומנות ואומנות זו תופסת מקום נכבד בראשם וכל הזמן מתכננים איך להצליח בה.

ויבקעו המים וצ"ב שלכא' מה שהמים נבקעו בכל מימיות שבעולם זה מקטין מעוצמת הנס שלכא' מה שאילו היה הנס רק בים סוף זה הרבה יותר נס מאשר יש את הנס בכל הארצות.

אלא נראה לבאר שהרי מי שרוצה לכפור תמיד יוכל לכפור, גם אם יראה נס גלוי ואילו מי שרוצה להאמין יוכל להאמין לחכו עשה ה' את הנס שיראו כולם את ההצלה ועי"כ אולי יתקבו אנשים אחרים כיון שמי שרוצה לכפור תמיד יוכל לכפור.

ויסב אלוקים את העם דרך המדבר" (יג, יח) "מכאן אמרו רבותינו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב" (שמות רבה כ יח) לפי דברי חז"ל כל מצות הסיבה נלמדת מפסוק זה וצריך להבין מה השייכות הפנימית שבין פסוק זה למצוות הסיבה?

היה הגה"צ רבי זיידל אפשטיין זצ"ל משגיח ישיבת תורה אור מבאר (אולי בשם הגר"מ שוואב זצ"ל מגייטסהד) שיש כאן יסוד עצום. לכאורה צריך להבין, מדוע נצרך הקב"ה להסב את ישראל, הרי יכול היה לתת ליהודים עצמם תעצמות הנפש שלא לפחד, הלא ראו זה עתה במצרים ניסים נוראים ומה להם לפחד?

אלא, ודאי היו מהלכים אחרים, אלא רצה הקב"ה ללמדם שמה שאתם חושבים שזה לא ישר וזה סחור סחור ואנחנו הלא רוצים לצאת ממצרים, באמת זה גופא ההצלחה. כי יש לו להקב"ה חשבונות איך

פרשת בשלח

ולמה נקט אומנות כי אומנות זה מן שמקיף את האדם כל היום וזה התפילה שתהא תורתינו אומנותינו

למעשה / הרב פנחס זרביב, מחבר סדרת הספרים 'למעשה', ומרבני המרכז התורני 'לב יצחק' אשדוד

למה חטאו של עמלק חמור ביותר ולמה אין לו תקנה כלל
מקשה הגרי"ז הלוי זצ"ל (מובא בחדושי הגרי"ז על התורה), במה גדול היה חטאו של עמלק יותר מכל העמים שנלחמו עם ישראל, ועבור מה נאמר עליו 'כי מלחמה לה' בעמלק מדור דור'. (ועי' מש"כ בזה עוד בלמעשה על פרשת כי תצא). עכ"ד.¹

כלל ישראל יש להם אומנות, זו התפילה, וצריך לדעת ולזכור, כשם שאם לא שומרים על האומנות אין עוה"ז כראוי ואין עוה"ב כראוי, ואי אפשר להגיע לשום דבר. כך הדבר כאשר גישת האדם לתפילה היא לחטוף את התפילה, כדי לצאת ידי חובה, לדלג פה ושם, הוא חוטף את המצוה של תפילה, וסופו של זלזול כזה באומנות הוא פשיטת רגל.

נתאר לעצמנו אדם שמזלזל בחנות שלו, סוגר ופתח את החנות מתי שמתחשק לו, עומד מחוץ לחנות ולא משגיח על המתרחש בה, מטייל ברחובה של עיר ומשאיר את הלקוחות, סופו פשיטת רגל ודאית, שהרי צריך לשמור על החנות, לשמור על קשרים עם הלקוחות, להקפיד על הזמנים ולשמור את החנות, רק כך יש לה סיכוי להצלחה. גם באומנות התפילה, על המעוניין להצליח בה עליו להשקיע בה, לכבדה כראוי בכובד ראש ומחשבה וכך יצליח בה ויתקבל ותפילותיו. (לקט רשימות - תפילה עמ' כט)

ולפי"ז יש לבאר מה שאמרו מה אמונתו של האדם בעוה"ז ישים עצמו כאילם

¹ "מלחמה ליהוה בעמלק מדר דר" - י"ז - ו"ד (שואל ה"ברכת יצחק", הרי אנו אומרים בהגדה של פסח "שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם", וא"כ למה יצא הקצף דווקא על עמלק, ועל אף אחד מאלה שעומדים לכלותינו הקב"ה לא אמר מלחמה לה' ב...? ומתרץ, שכששתי מדינות נלחמות זו בזו, ומדינה אחת מנצחת, היא תיקח שבויים ותכבוש את הארץ,

פרשת בשלח

עמלק היה כפוי טובה

אלא נראה לבאר בהקדים מש"כ במדרש (ילקוט שמעוני שמות רס"ב) 'אחרים אומרים, ויבא עמלק יבוא כפוי טובה ויפרע מישראל שהיו כפויי טובה'. וצ"ב מה הטובה שהשיג עמלק מישראל עד כדי כך שדומה לכפויי טובה של ישראל.²

עמלק כפר בתכלית הבריאה שהיא הכרת הטוב

אלא עמלק לא היה כפוי טובה לעמ"י, אלא היה כפוי טובה לה' וכמו שכתב ר' יוסף יעב"ץ (בספרו על מגילת רות, בסופו

ועוד קשה שכתוב (במדבר כד כ) 'ראשית גויים עמלק ואחריתו עדי אובד'. דהינו אע"פ שתקופת אחרית הימים היא תקופה כזו, שיש בה צד תיקון לאומות העולם (עיין רש"י דברים ו ד) מכל מקום לעמלק אין שום תיקון גם בתקופת אחרית הימים. ומכיון שבתקופה זו של אחרית הימים, לא ימצא שום דבר שאינו מתוקן, לכן יאבד עמלק בתקופת אחרית הימים. וצ"ב למה דווקא לעמלק אין תקנה.

היה החוב לפרעו, נמצא דישראל פרעו החוב לבדם בעדם ובעד בני עשו והי"ל לאותו רשע עמלק להחזיק להם טובה וחנות אשר נשתעבדו עבורו והוא לא כן עשה אלא אדרבא ויבא עמלק וכו' היש כפוי יותר מזה?

"ויבוא עמלק וילחם עם ישראל" (י"ז - ח') (למה דווקא עמלק בא להילחם עם ישראל. מביא בספר "ברכת יצחק", [נדמה לו ששמע בשם חידושי הר"ם], כתוב במדרש, שאלפיז רדף אחרי יעקב וניסה להורגו, וטען לו יעקב, שהרי לאברהם נאמר בברית בין הבתרים] בראשית ט"ז - י"ג] "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", אם תהרוג אותי, הגזירה תיפול עליך, שאתה מזרעו של אברהם. נוח יהיה לך אם תשאירני בחיים, ואני אפרע את השטר של ברית בין הבתרים, ואליפז הסכים. עכשיו שבני ישראל יצאו ממצרים, א"כ נפרע השטר של 'ועבדום וענו אותם', וא"כ הלכה היא כידוע ש"עשיו שונא ליעקב", והזרז מיד עמלק לבצע הלכה זו למעשה. ולפי"ז יש לפרש למה היה כפוי טובה

היסוד בה", שלא יישאר שום זכר מהעיר ירושלים. וזו הסיבה שהקב"ה כועס במיוחד על עמלק יותר מכל המחריבים, שהוא יצא ללחום בישראל לא בשביל לכבוש מדינה, שהרי עדיין לא היתה להם מדינה, וכל כוונתו ללעוג לניסים שנעשו לישראל, ולכן "לא תשכח".

² ובשערי בנימין תירץ 'הוצ"ל הנה בשביל עם ישראל נברא העולם כפי שדרשו חז"ל בראשית ברא אלקים העולם נברא בשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה ונמצא קיום הבריאה וכל אומות העולם תלוין בקיום עם ישראל וכן אמרו בזוה"ק ישראל ועושים רצונו של מקום עולה כוכבם המזהיר של עם ישראל ומאיר וזורח בכל העולם וכל העולם נהנה ממנו וכולם ששים ושמיים ע"י השפע שעובר בסיבת ישראל אף לגוים' אבני קודש (שבסו"ס אבני שיש ח"ב לר' שאול ישועה אביטבול נפטר בשנת תקע"א) תירץ 'ומה שנקרא עמלק כפוי טובה ונראה דאיתא בב"ר (פ' ע"ב) ז"ל וילך אל ארץ מפני יעקב ר"א מפני שטר חוב כי גר יהיה זרעך. ע"כ. והכי איתא בספרי כה אמר אחיך ישראל מה ראה להזכיר אחוה כאן אלא אמר אחים אנחנו בני אברהם שנאמר לו כי גר יהיה זרעך ועל שנינו

פרשת בשלח

כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים עג יא), ומהם שיוודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ. – דהינו שיש מאמינים שיש בורא לעולם, הוא יודע, אבל הוא לא מתערב, הם עוטפים את זה באיצטלא של גדלות הבורא, הקב"ה מדי גבוה בשביל שיעניין אותו מה יש לי בצלחת, או אם אני מדליק כפתור בשבת, הקב"ה מתעסק בדברים הרבה יותר גבוהים זה התאוריה הזאת. אבל כשנתבונן נראה שהמטרה שהם אומרים כן כי סוברים שכל מה שעשה בעה"ב לעצמו עשה, ולכן אין לה' חפץ והשגחה במה שעושים בעוה"ז.

והוסיף עוד הרמב"ן לומר 'ומן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים

ז"ל 'שמעתי מאדוני אבי מורי צ"ל, שהאדם נברא להיות מכיר טובה להקב"ה, ולהודות לה' על הכל, וזהו שאמרו, בשביל ישראל שנקראו ראשית, בזכות שלשה דברים נברא העולם בזכות חלה מעשרות ובכורים כל ראשית לה'³, וזהו חטאו של עמלק כי רגע באפו ראשי תיבות ראשית גוים עמלק והוא היה כפוי טובה לכן על כל אחד מישראל לשרש ולבטל מנפשו המדה הזאת הרעה שורש כל המידות הרעות וזה ענין של 'מחייית עמלק'. עכ"ל.

ולפי זה מובן מדוע עונשו חמור, כי הוא כופר בתכלית הבריאה – שהיא הכרת הטוב כמבואר ברמב"ן סוף פרשת בא 'ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת היות ע"ז בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון,

והקשה ע"ז האלישיך הקדוש 'הלא יפלא מה גדולה המצווה הזאת שעליה נברא העולם, ותייך כי זהו מחסדו של ה' יתברך להיטיב עמו ולא יבקש מאתנו להחשיב עולמו כאילו הוא שלנו רק שנחזיק לו יתברך טובה ונכיר כי הוא אדון הכל, ומבואר רק דיוסוד מצוות ביכורים שהוא הכרת הטוב וע"ז נברא העולם

³ ז"ל המדרש (ב"ר א ד) רב הונא בשם רב מתנה אמר, בזכות שלשה דברים נברא העולם, בזכות חלה, ובזכות מעשרות, ובזכות בכורים, ומה טעם, בראשית ברא אלהים, ואין ראשית אלא חלה, שנאמר (במדבר טו, כ): ראשית ערסתיכם, אין ראשית אלא מעשרות, היך דאת אמר (דברים יח, ד): ראשית דגנך, ואין ראשית אלא בכורים, שנאמר (שמות כג, יט): ראשית בכורי אדמתך וגו'

פרשת בשלח

העסק מחזיק מעמד חודשיים-שלושה עד שהוא פושט את הרגל.

שואל אותו חבירו: 'מה קרה שפשטת את הרגל?' והוא עונה - 'עשיתי טעות, לא חישבתי את ההוצאות וההכנסות כראוי, טעיתי בחישובים'. נו, אפשר להבין שאדם עושה טעויות.

לעומת זאת, אם הוא יענה הפסדתי: 'כי מכרתי בזול', וכשחבירו ישאלו: 'למה מכרת בזול?' הוא יענה לו: 'בעצם שכחתי שאני בא להרוויח כסף, חשבתי שפתחתי את החנות כדי לחלק מוצרים לשכנים...' תשובה כזו לא יכולה להתקבל בשום אופן - איך אפשר לשכוח כזה דבר?! אדם שפותח עסק כל מטרתו היא להרוויח כסף! איך אפשר לשכוח את המטרה לשמה הוא פותח את העסק?!

ההבדל בין הכפיות טובה של פרעה לכפיות טובה של עמלק

אך צ"ב מה ההבדל בין הכפיות טובה של פרעה לכפיות טובה של עמלק, שהרי

הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון'.

משלו של הרב פינקוס על השוכח המטרה שלשמה הוא בא

משל נאה היה אומר הרב פינקוס (נפש שמשון התורה וקינינה עמ' עט) לעיתים מרוב עיסוקו באיזה ענין, שוכח האדם את המטרה הבסיסית והעקרונית לשמה הוא טורח כל כך.

משל למה הדבר דומה? לאחד שפותח עסק. יש תחרות גדולה והוא רוצה לשבור את השוק. הוא קונה הרבה סחורה בזול ומוריד את המחירים. לשם כך הוא זקוק כמובן לכסף, אז הוא לווה מהבנק. הוא מסתבך, הבנק לוקח ריבית ועד שהוא מתחיל למצוא איזשהו מוצא, בא מישהו אחר ומוריד את המחירים עוד יותר...

פרשת בשלח

גם פרעה כפר בטובה כמבואר בחז"ל (שמו"ר א ח) 'ויקם מלך חדש. אשר לא ידע את יוסף, וכי לא היה מכיר את יוסף, אמר רבי אבין משל לאחד שרגם אוהבו של המלך, אמר המלך התיזו את ראשו, כי למחר יעשה בי כך. לכך כתב עליו המקרא, כלומר היום אשר לא ידע את יוסף, למחר הוא עתיד לומר (שמות ה, ב): לא ידעתי את ה'", וגם עמלק כפרו בטובה, כמבואר לעיל, ולמה לא נענשו המצרים כמו עמלק שאין הכסא שלם עד שימחה שמו מתחת השמים?

משא"כ עמלק שאינו מכיר מושג של הכרת הטוב בכלל, ולא מוכן לקבל את מרותה של ההודאה והעבדות אין לו תקנה. שדעותיו מעוותות. כאורח רע שסובר שכל העולם נברא בשביל ה', וגם הוא שם, שזה מהות הכפירה של האומרים שאין ה' משגיח בנעשה בארץ.

אלא יש הבדל בין המצרים שהיו בפרשת הכרת טובה, ורק שיצרו הרע התגבר עליהם, (ועוד שבמדרש מובא שהורידו מגדלותו ג' חודשים כי לא רצה לכפור בטובה⁴). שאז ע"י מכות יש סיכוי שייחזר בתשובה. וכמו שאכן לבסוף פרעה חזר בו בתשובה, ונהיה מלך על

ולשעבד את ישראל, שהרי כל הטוב והשפע שהושפעו על ארץ מצרים באו בזכות יוסף שניהל את מצרים באופן מושלם, הציל את כל האנשים שבה מחרפת רעב, ורומם אותה לעושר ושגשוג. ולכן כהכרת תודה וטובה ליוסף דורש פרעה מהעם המצרי להימנע מלגעת בבני משפחתו ובצאצאיהם). **מיד הורידוהו מכסאו ג' חדשים, כיון שראה כן אמר להם כל מה שאתם אומרים אני שומע לכם לפיכך ויקם מלך חדש.**

⁴ כמבואר בילקוט שמעוני (שמות רמז קס"ב) ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (שמות א ח) אמר רבי אבא בר כהנא וכי מלך חדש היה, אלא שחידש עליהם גזירות של פורענות. ד"א הוא היה פרעה הראשון אלא שאמרו לו (-המצרים) בא ונזדווג לאומה זו (-בא ונשעבד אותם) אמר להם עד עכשיו היינו משלחך ואנו מזדווגין לך אילולי יוסף לא היה לאותן אנשים ידים ואתם מזדווגין להם? (-פרעה מוכיח את עמו ומנסה למנוע אותם מלגעת

פרשת בשלח

לכן עמלק כופר במילה ואומר טול מה שבחרת שנשתעבד לך בהכל, לא אני לא מוכן, בראת עולם בשבילך (עפ"ל) תן לנו לעשות מה שאנו רוצים לעשות, וזה מה שהנחש טעם לאשה שה' לא רוצה שתאכלו מעץ הדעת כדי שלא תהיו (כאלוקים) וכמו מלך שרודן בעבדיו, שלמרות המכות הם לא יקבלו את מרותו באמת, רק יכנעו כלפי חוץ מלית ברירה. ולכן אין לעמלק תקנה, כמבואר כיו"ב במס"י (פ"ה) וכבר גזרו אמר חכמים זכרונם לברכה (עבודה זרה יח, ב) שהלץ מביא היסורין עליו, והוא מה שהכתוב עצמו מבאר בפירוש (משלי יט, כט) נכונו ללצים שפטים, כי זה הוא דבר שהדין נותן אותו, כי מי שמתפעל מן ההתבוננות ומן הלימודים, אינו צריך שיתיסר בגופו, כי כבר ישוב מחטאותיו בלי זה מכח הרהורי תשובה שיוולדו בלבבו על ידי מה שיקרא או שישמע מן המוסרים והתוכחות. אך הלצים שאינם מתפעלים מן התוכחות

כי הכל עשה בשבילו, ומה איכפת לו מאיתנו, בעוד שכלפי האמת, כל מטרת הבריאה היא כדי להטיב שהקב"ה שהוא מחוק הטוב להיטיב (כמבואר ברמח"ל דע"ת סימן יח), וזה היה עמלק ולכן לא עוזר לו שום דבר⁵, ואין הכסא שלם עד שימחה שמו, וגם באחרית הימים אין לו תקנה.

ולא זו הפעם הראשונה שעמלק נלחם עם ישראל, אלא מיד כשיצאו ישראל ממצרים, הוא יצא להילחם עימם, כמבואר במדרש (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח מסכתא דשירה פרשה ט) 'כיון שיצאו ישראל מן הים כנס עמלק את כל אומות העולם ובא ונלחם עם ישראל, ונתפלל משה באותה שעה ודממו כולן כאבן, לכך נאמר בגדול זרועך ידמו כאבן', ורואים שלמרות שהוא לא הצליח הוא בא שוב

⁵ לא תדרוש שלום וטובתם כל ימיד לעולם (דברים כג ד-ז). וכותב הרמב"ן שם 'והנראה אלי כי הכתוב הרחיק שני האחים האלה, שהיו גמולי חסד מאברהם שהציל אביהם ואמם מן החרב והשבוי, ובזכותו שלחם ה' מתוך ההפיכה, והיו חייבין לעשות טובה לעם ישראל והם עשו עמאם רעה'.

⁵ ואין מקבלים גרים מעמלק כי אינם שבים רק באמת רק נכנעים לזמן, כי מידותיהם רעות בלי תקנה כמו שהטעם שהכתוב אומר 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה', גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכו עליך את בלעם ... לקללך ...

פרשת בשלח

מפני כח ליצנותם, אין להם תיקון אלא השפטים, שאלה לא יהיה כח בליצנותם לדחותם מעליהם כאשר ידחו המוסרים.

והנה כפי חומר החטא ותולדותיו, החמיר השופט האמיתי בעונשו והוא מה שלמדונו זכרונם לברכה (עבודה זרה יח, ב) קשה הליצנות שתחלתו יסורין וסופו כליה, שנאמר (ישעיה כח, כב) : פן יחזקו מוסריכם כי כלה ונחרצה שמעתי וגו'.

גם בשביל בני הבית, אך האם בשל כך אודה להם רק על החתיכה שלי? ודאי שלא! הוא מרגיש שכל הקניות הכרת הטוב- נובעת מענווה שקנו היו רק בשבילו, וכל הטרחות, הניקיונות וההכנות לסעודה- הכל נעשה רק עבורו.

ממשיכה הגמרא ומתארת: "אבל אורח רע - מהו אומר? מה טורח טרח בעל הבית זה? פת אחת אכלתי, חתיכה אחת אכלתי, כוס אחת שתיתי, כל טורח שטרח בעל הבית זה - לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו".

אורח רע הוא אדם, שהשקפת החיים שלו היא: "מגיע לי", ובתור אחד כזה, כאשר יסעד על שולחן מארחיו תהיה

הלימוד מזה למעשה. זוהי העבודה הנדרשת מאיתנו, להחשיב את הטובה כל כך, ולחשוב שכל הטובה נעשתה רק עבורנו, ולהודות לה' ולעובדו.

לתגובות P0583271323@gmail.com
הוספה

אורח רע אומר כל מה שעשה בעה"ב בשבילו עשה

ונרחיב הגמרא (ברכות נח ע"א) אומרת: "אורח טוב - מהו אומר? - כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, כמה בשר הביא לפני, כמה יין הביא לפני, כמה

פרשת בשלח

ובמשנת רבי אליעזר (פרק ז) מסביר את דברי המדרש: מכאן למדו חז"ל **אין לך קשה לפני הקב"ה יותר מכפיות טובה! לא נטרד אדם הראשון מגן עדן אלא על כפיות טובה**. אף אבותינו במדבר, לא כעס עליהם הקב"ה אלא על כפיות טובה. וכשהיו אבותינו בארץ לא היו חטאותיהן אלא על כפיות טובה.

מפני מה ענש הכתוב ביותר לכפויי טובה? מפני שהוא כעין כפירה בעיקר, בהקב"ה, אף הכופר בהקב"ה כופר טובה הוא. כי האדם הזה הוא כופה טובתו של חברו, ולמחר הוא כופה טובתו של קונו. וכן הוא אומר בפרעה" אשר לא ידע את יוסף", ולכאורה איך יכול שלא לזכור את עצותיו וחסדיו של יוסף כלפי עמו?

אלא שהיה יודע ולא השגיח עליו וכפר בטובתו- היה כפוי טובה, ולבסוף כפר בטובתו של הקב"ה שאמר "לא ידעתי את ה'". הא למדת שכפיות טובה הוקשה לכפירה בעיקר...!

וביאר בעל ה"מכתב מאליהו" רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל מהו ההסבר,

מחשבתו: "מה בסך הכל עשה בשבילי בעל הבית? כוס אחד של יין נתן לי, חתיכה אחת של בשר נתן לי, וכמעט שלא טרח לכבודי, אלא לכבוד בני משפחתו". כל מה שהוא מקבל נחשב קטן בעיניו, כי הלא גם אחרים מקבלים. הנה יש לו למארח בנים וחתנים. הם ישבו, אכלו ושתו, ואני רק נספח... זהו אורח רע: חושב הוא שמקבל רק דרך אגב, וממילא לא חשובה בעיניו הטרחה שטרחו כדי לארחו, ואינו חש הכרת הטוב. וזה נובע מרוב גאותו שחושב שהיה מתאים שיטפלו בו באופן מיוחד.

ומנגד האורח היהיר יושב גם האורח הטוב. הוא ברוב ענותנותו מחשיב את כל הטובות שקיבל בכול היקפן ומעריך את כל הטרחה כאילו הכל נעשה במיוחד בשבילו. זה תופס במוחו מקום חשוב, ולכן הוא מרגיש חובה גדולה של הכרת הטוב! כי למחר יעשה כי בך. לך כתב עליו המקרא, "אשר לא ידע את יוסף" כלומר, היום עשה עצמו "אשר לא ידע את יוסף" למחר - הוא (אותו פרעה) עתיד לומר (שמות ה, ב) "לא ידעתי את ה'..."

מדוע "הכופר בטובתו של חברו לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה?"

על תופעה מוזרה זו עמד הגה"ק הסטייפלר זי"ע בספרו "חיי עולם" (פכ"ו בנד"מ עמ' קיג) ואף נתן טעם לכך, ואלו דבריו: "זככה תראה בכמה אנשים המדה הרעה והמנוולת לשלם רעה תחת טובה, היינו לעשות רעות למי שהטיב לו. ולאיש אשר לא היה לו עמו שום עסק לא ירעו ולא ישחיתו, אשר ייפלא מאד על התאווה המשונה הלזו להרע דווקא למי שהטיב עמו"

ואגב, מביא הסטייפלער בקשר לזה מה שמסופר בספר "חוט המשולש" (דף מה בהגהה): שהיה פעם אדם שהעיז פניו נגד הגה"ק בעל ה"חתם סופר" זי"ע והרע לו ביותר. אמר עליו ה"חתם סופר": "תמה אני, שאיני זוכר שעשיתי לו טובה מעולם, אשר עבור זה יהא מעונין להרע לי..." ממשיך הסטייפלער ומסביר את פשר תאוותו של הכפוי טובה להרע למיטיבו: "אבל באמת שהאדם המושחת הזה, כאשר מקבל טובה, מרגיש כעין חיוב הכרת טובה, וברוב גאוותו ומדותיו הרעים אינו חושש כלל וכלל להכנע ולהכיר טובה,

כי האדם נוהג בכל מעשיו כפי כוחות נפשו. אם כעסן הוא, יכעס בכל ענין שיביאהו לזה, ואם גאה הוא, יתגאה בכל מקום שהוא. אם טוב לב הוא, יתנהג בטובה עם הכל, וכן רע הלבב. על כן, כפוי הטובה, לא יהיה כן רק כלפי בני אדם, אלא כשם שיכפור בטובתו של חברו, ככה יכפור בטובתו של הקב"ה, ולא יבדיל ביניהם. שהרי כפיות טובה היא בתכונת נפשו, אם כן גם לפני הקב"ה יתנהג כפי תכונה זו..."

וכל הכופר בטובתו של חברו כופר בטובתו של מקום שהרי ידוע שכל תכלית הבריאה היא להטיב לבני אדם בעוד שכלפי האמת, כל מטרת הבריאה היא כדי להטיב שהקב"ה שהוא מחוק הטוב להיטיב (כמבואר ברמח"ל דע"ת סימן יח) וברא את העולם כדי להטיב ואילו עמלק ושאר כפויי טובה אומרים דעת תבונות ולכן כל כך חמורה היא המידה של כפיות טובה.

פרשת בשלח

אנשים העומדים באמצע חייהם, האחד מהם הקדיש שנות נעוריו לתורה, והשני התעסק בשנות נעוריו בעניני העולם. ועכשיו, בשהם עומדים באמצע חייהם, נהפוך הוא, כי הראשון מתחרט על שלא התעסק בנעוריו בעניני העולם, והשני מתחרט על שלא התעסק בנעוריו בתורה, הרי השני קרוב הרבה יותר לתורה מאשר הראשון, אע"פ שהראשון בקי בש"ס והשני אינו יודע כלום. איש לפי מהללו. כוח הכרת החשיבות הנמצא באדם, הוא הוא הכוח אשר רבינו יונה קורא אותו 'כוח ההילול'. דהילולו של אדם, אינו אלא ביטוי להכרת החשיבות של אותו אדם. איש לפי מהללו. (עכ"ד).

ונוסיף בזה שאורח רע אומר גם כלפי ה' כל מה שעשה לעצמו עשה וכן מבואר במה שאמרו חז"ל עה"פ "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף" (א, ח) "אשר לא ידע את יוסף" - עשה עצמו כאילו לא ידע ואינו מכירו. ובמדרש רבא מובא: אשר לא ידע את יוסף, וכי לא היה מכיר

מכיר בחשיבותו של איזה ענין תוולד בו תנועה של התבטלות כלפי אותו ענין. ועיקר השאלה במבחן האדם הוא כוח הכרת החשיבות שלו היכן הוא פועל?

יתכן שלפנינו שני בני אדם האחד עומק בתורה בשקידה ובהתמדה, והשני איננו כלל בגדר זה של עוסק בתורה, אבל לעומת זאת, מוצאים אנו אצל הראשון תנועות של התבטלות בשעה שנכנס אליו עשיר גדול, ואילו בשעה שנכנס אליו תלמיד חכם אין הוא זז ממקומו. ולעומת זאת מוצאים אנו אצל השני, שבשעה שהוא נפגש עם תלמיד חכם, משתלט בו יחס של חשיבות והתבטלות- בכגון זה, אומר לנו רבינו יונה, כי אף על פי שבשקידת הלימוד, מצבו של הראשון הוא הרבה יותר גבוה משל השני, מכל מקום הראשון הוא הרבה יותר רחוק מן התורה מאשר השני מפני ש'איש לפי מהללו'. ואם כוח הכרת החשיבות של האדם מכוון הוא לתורה, הרי זה מקרבו לתורה, הרבה יותר מאשר גוף הלימוד בלי פעולתו של כוח זה. ומצוי הוא הדבר לראות שני

פרשת בשלח

לי עבד יום בשבוע מכיון שלא מצאו נייר לקחו טס של כסף ובו נכתב אני המן האגגי עבדו של מרדכי היהודי שנמכרתי לעבוד לו יום אחד בשבוע בעבור ככר לחם אחת והיה טס זה תלוי בנעלו של מרדכי היהודי (מגילת אסתר גרזמן עמ' סא)

אדם הראשון כפר בטובה

זוהי מה שהנחש אמר לאדם הראשון הוא אומר שה' לא רוצה שתאכלו כדי שלא תהיו כאלוקים

בעוד שהאמת שהיה זה נסיון וכמו שמבארים שמטרת הנסיון היא לתת לאדם אפשרות להתקדם נסיון מלשון נס להתנסות

הנסיון בונה אותך אומר ר' דוד פוברסקי זצ"ל (מוסר ודעת ח"א עמ' כז) כל אחד ואחד עוברים עליו נסיונות וקשיים המפריעים ומעכבים, ויש לדעת כי דווקא מהנסיון אשר הוא עובר מזה הוא נבנה.

אם מזדמן לאדם איזה נסיון וקושי המפריע ומעכב. יש לדעת כי דווקא על ידי הנסיון והקושי, בידו להשיג את כל הצלחתו, כי כאשר הוא עובר את

את יוסף? הרי יוסף היה המשנה למלך והציל את מצרים מחרפת רעב? אלא אמר רבי אבין: משל לאחד שרגם אוהבו של המלך. אמר המלך: התיזו את ראשו, המן כפוי טובה שהרי מרדכי האכיל אותו ובלעדיו הוא היה מת כדאיתא בילקוט שמעוני אסתר רמז תתרנ"ו

מרדכי והמן היו שני שרי צבא שנשלחו על ידי המלך לכבוש מדינה שמרדה בו כששניהם מצויידיים במזון לתקופה של שלוש שנים מרדכי הנהיג את פקודיו כמנהג הצדיקים הוא והם אכלו רק את הנצרך המן לעומתו הוא ופקודיו אכלו כדי שביעה עד שבסוף השנה הראשונה אזל המזון שהיה מיועד לשלוש שנים משראה המן כי כלו כל הקיצין והרעב מתחזק במחנהו פנה אל מרדכי שילוח לו אוכל בריבית של מאה אחוז השיב לו מכיון שאני מבני יעקב ואתה מבני עשו הרי שמדין ולאחריך לא תשיך דברים כג כא אסור לי להלוות לך בריבית מרדכי שפיקח היה הבין כי זו שעת כושר פנה להמן ואמר לו אתן לך מזון כפי הצורך בתנאי שתקבל על עצמך ועל בניך עד סוף כל הדורות להיות

פרשת בשלח

'ההפרעה והעיכוב', מזה הוא מתגדל ומתרומם והופך להיות אדם אחר לגמרי. דוגמא לדבר מצינו ביעקב אבינו שגדל בבית לבן הרבה שנים, ובודאי היו לו נסיונות גדולים כידוע, עד שלא יתכן לעלות על הדעת שעבר כל כך הרבה נסיונות וקשיים, ודוקא מתוך כל זאת מתרקם הגרעין של כלל ישראל שאלו הם י"ב השבטים שמהם יצאו כל עם ישראל. עכ"ד.

אלב האמת היא שכל מה שעשה ה' בשבבילו עשה כדי שיוכל לקבל שכר ולא עוד אלא שהיה נסיון קל והאדם הראשון שכפר בטובה משיב האשה אשר נתת עמדי וזה אותו שורש שהכל נעשה לרעתו וכל משה עששה בעה"ב לעצמו עשה בעוד שהאמת שהאישה היא ניתנה לטובסתו עזר כנגד ולכן התורה

דוד המלך אומר (תהילים ס' ו') נתתה ליראיך נס להתנוסס - פירשו רבותינו ז"ל (בראשית רבה נה) נתחה ליראיך - הקב"ה נותן ליראיו נסיון, כדי להתנוסס - לגדלן.

צריכים לדעת שהנסיונות שיש לאדם בעולם הזה באים לרומם את האדם ולגדל אותו. לכל אדם יש נסיונות בשביל שיעמוד בהם, ואם הוא עומד בנסיון זוכה להתגדל ולהתקרב ביותר לה' יתברך, שהרי כל יהודי מעם ישראל באשר הוא, מייחל להתקרבות עילאית זו.

בראשית יא ה בני האדם. אלא בני מי, שמא בני חמורים וגמלים, אלא בני אדם הראשון, שכפה את הטובה ואמר האשה אשר נתתה עמדי, אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול:)

כי הם אמרו ה' מילט אותנו לטובתו
כביכול שיהיה עולם בעוד שהאמת היא
שה' הצלים לטובתם⁷⁶

המכילתא הוא בכלל הטעם המובא ברש"י גר היית בארצו ח שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק לפי שהליווי הוא חלק ממצוות הכנסת אורחים וכמובא ברמב"ם הל' אבל יד ב שכן הלוייה מרובה מן הכל והוא החוק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה נמצא שמה שעשה פרעה שליווה את בני ישראל נכלל בכי גר היית בארצו ע ועוד הביא שם ויהי בשלח פרעה את העם ח בגימטריא כמנין לא תתעב מצרי טללי אורות שניםפ מקרא דברים עמ' של

⁷ ביאר בספר משנת חיים אכן יסוד הציווי של לא תתעב מצרי הוא משום הכרת הטוב כי גר היית בארצו ברם כל עניין הכרת הטוב שייך רק כלפי מי שמבין עניין זה ושייך אליו ואמנם אילו המצרים עצמם לא היו שייכים כלל לעניין הכרת הטוב ולא היו מבינים קיומו של מושג כזה לא היה שייך לצוות להתייחס אליהם בהכרת הסוג כי כל נתינה תלויה בכך שיש מי שיקבל אותה והנה חז"ל שמפ"י יב ה אומרים מה שאמר אטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים' לפי שהקב"ה אמר לו ועתה שלח העז' הוא עשה צדקה עמהם שהיה מזהירם היינו בכל המכות לא אמר פרעה ה' הצדיק אלא רק במכת ברד וכל כך למה כי בטבע העולם כאשר אדם נלחם עם חברו ומנצח אותו הוא הורגו ונוטל את כל ממונו ואילו הקב"ה אמר לפרעה ועתה שלח העז את מקנך באותה שעה אמר פרעה ה' הצדיק למדנו אפוא כי אמירת ה' הצדיק על ידי פרעה נבעה מכח הרגשת הכרת הטוב שהיתה לו כלפי השי"ת וכיוון שהיה שייך לעניין זה הרי מדה כנגד מדה קיבל שכר שאף ישראל יתנהגו עמו במדת הכרת הטוב ולכן לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו טללי אורות שנים מקרא שמות ב עמ' קיא

⁶ כמו שכתוב (דברים כג, ח) : "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו", ובפירש"י : "לא תתעב מצרי מכל וכל, אע"פ שזרקו זכורכם ליאור, מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק" אותם מצרים ששעבדו את ישראל בשעבוד קשה, שהאכסניא אצלם היתה כרוכה בעינוי טבל, מ"מ מאחר ושם היו ישראל שנים רבות מחוייבים ישראל כלפיהם בהכרת הטוב על האכסניא ה' הצדיק (ט כז) מה שכר נטל על כך לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו (מכילתא) ויש להבין, הרי טעם הדבר שאין לתעב מצרי נאמר בתורה במפורש (דברים כג ח) 'כי גר היית בארצו', היינו מצד הכרת הטוב, ומניין לחז"ל שזהו שכר על שאמר פרעה ה' הצדיק זאת ועוד מהו הקשר בין אמירה זו לבין השכר הזה?

ולפי האמור מובן שכיון שהוא מבין שצריך להכיר טובה ואינו כופר ביסוד דין הכרת הטוב

תתב מ כ ג הת בו כג מה טעם שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק רש"י ולכאורה במכילתא פר' בשלח מצינו טעם אחר ויהי בשלח' אין שלוח בכל מקום אלא לזווי שנאמר בראשית יח טז ואברהם הולך עמם לשלחם' מה שכר נטלו על כך ח לא תתעב מצרי' מברר בספר שמי ושם אבותי הטעם שהביא

פרשת בשלח

זיין, עדיף לשנות הטבע ושלא לפגוע במיטיב לך.) ע"פ 'תורת משה' לחת"ס להוסיף למאמר על פסח הכרת הטוב

מנין היו עמ"י חמושים במצוות ומעשים טובים

"וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (י"ג - י"ח) בתרגום ירושלמי מובא, שהיו חמושים במצוות ובמעשים טובים. שואל ה"באר יוסף", מאיפה היה להם מצוות ומעשים טובים, הלא כתוב (יחזקאל ט"ז - ז') "ואת ערום ועריה", וא"כ לא היה להם מצוות ומעשים טובים. אלא מתרץ הבאר יוסף, בתרגום יונתן בן עוזיאל מובא, שכל אחד עלה ממצרים עם חמישה טפלין - ילדים. מה הכוונה חמישה טפלין? אומר ה"באר יוסף" ממצרים עלו רק אחד מחמישה, שהרי ארבע חמישיות מתו במכת חושך, א"כ, על כל משפחה שנשארה שלמה, נשארו ארבע משפחות של יתומים שנלקחו ואומצו ע"י הנותרים, שהרי הילדים לא היו

לדעות שהלכו עם כלי זיין למה לא נלחמו עמ"י עם המצרים

וחמושים עלו בני" מארץ מצרים (יג, יח) ברש"י כתב וחמושים מזוינים. יש להבין מה בא הפסוק ללמדנו בזה, מאי נפק"מ אם עלו מזוינים או לא. עוד יש להבין, למה אכן לא השתמשו בכלי הזין שלהם בעמדם על הים, בכדי להילחם במצרים? והרי ידעין שאין הקב"ה עושה ניסים בחינם "לא עביד קוב"ה ניסא למגנא", ולשם מה קרע את הים וניער את פרעה, בעוד שיכלו ישראל להרגם בכלי זינם? אמנם מוסר גדול לימדנו הכתוב בזה. שאף שיש בידם כלי זיין, אינו מדרך המוסר שהם יהרגו את המצרים בעצמם, שכן "בירא דשתית מיא מיניה לא תישדי ביה קלא", - בור ששתית ממנו מים אל תשליך לשם אבן, ואחר שהתגוררו במצרים כ"כ הרבה שנים, מצד הכרת הטוב, עדיף לשנות הטבע, ולקרוע את הים בשביל שלא ילחמו ישראל בעצמם במצרים. וכדי להשמיענו נקודת מוסר זה הדגיש הכתוב לאמור "וחמושים עלו ישראל", שתדע שאעפ"כ שהיה להם כלי

פרשת בשלח

אלא מתרץ רבינו יונה שאדם שמקבל על עצמו לקיים כל שיוורוהו תופשי התורה ולשמוע את כל דבריהם, הרי זה נחשב כאילו קיים את כל התורה. וזה הביאור ש'מעשיו מרובין מחכמתו' - שאע"פ שעדיין לא למד, אבל מכיון שקיבל על עצמו לשמוע כל מה שאומרים לו, הרי"ז כאילו עשה, ומעשיו מרובים מחכמתו.

ובזה מבאר את דברי האבות דר"נ: (פרק כ"ג) 'כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת שנא' נעשה ונשמע', שע"י שכלל ישראל קבלו על עצמם לעשות כל אשר יצוה עליהם הקב"ה הרי"ז נחשב כאילו עשו ומעשיהם מרובין מחכמתם. הרי שאדם צריך לשמוע מה שאומרים לו, ובזה 'מעשיו מרובין מחכמתו וחכמתו מתקיימת'.

[וז"ל 'אבל יש לשאול איך אפשר להיות מעשיו מרובין מחכמתו ואם אינו יודע התורה והמצות וכי יש לו לעשות המעשים האלו על מה עשאו.

רשעים ולא מתו. נמצא, שכל אחד עלה עם חמשה ילדים - חמש משפחות של ילדים, אחד שלו ועוד ארבע משפחות ילדים של אלו שמתו בימי החושך, נמצא עוד, שאלו שלקחו את היתומים עשו בכך חסד, ונמצא שהם עלו חמושים במצוות וגם בילדים.

ולפי פירוש זה, נקבל הבנה מחודשת בפסוק (ירמיהו ב' - ד') "זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", שהקב"ה זוכר לעם ישראל "זכרתי לך חסד נעוריך", את החסד שלקחו את היתומים מהמשפחות שראשיהן מתו במכת חושך, את החסד עם "נעוריך" את זה הקב"ה זוכר לדורות. ועוד יש לומר בהקדים דברי המשנה באבות (פ"ג י"ב) 'כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת'

שואל רבינו יונה כיצד יתכן שיהיו מעשיו מרובין מחכמתו, הרי אינו יודע - וכיצד יקיים?

אלא שזו המשנה דברה לפי עצה טובה נאה ומקובלת שיש לו למי שאינו יודע שלא קבלה

חשיבות רגע של אמונה

מה גדלו מעשי האמונה, עד שכל רגע ורגע של אמונת האדם בעולם הזה, חשוב וחביב מאד בעיני הבורא יתב"ש. וכן מצינו ב'אבן עזרא' (פירוש הארוך) על הפסוק בפרשתן (י"ד, ד): "וידעו מצרים כי אני ה'", דלכאורה צ"ב, והרי 'מצרים' הללו עומדים כעת לטבוע בים, ומהו 'וידעו מצרים'? אלא דקאי על המצריים שנתרו במצרים, וגם על אלו הנמצאים בים קודם מותם, גם הם "וידעו מצרים כי אני ה'" - באותם הרגעים קודם שימותו. פוק חזי כמה שיחד הבורא מערכות שמים וארץ, שהרי הוצרך ה' להשאירם בחיים שלא ימות עד שידעו שאני ה' והוי כעין שבור את החבית ושמור את יינה שציוה ה' את השטן וגדול היה צערו של השטן על זה יותר מכל יסורי איוב (ב"ב טז.). והכל בכדי להחדיר אמונה בה' באותם כופרים נאלחים אף לרגע אחד!

ואבד נפשו ושיקבל על עצמו לעשות כל הדברים אשר יגידו לו החכמים ולא יסיר מהן ימין ושמאל כאשר ידעם וע"פ התורה אשר יורו אותו ועל המשפט אשר יאמרו לו יעשה ומיד שקבלה זו יקבל על עצמו בלבב שלם ובנפש חפצה מעלה שכר כאילו קבל עליו כל המצות ועל דרך זו אמרו כל שמעשיו מרובין מחכמתו כי אף מי שאינו יודע ואינו עושה נקראין מעשה על שם כי יש לו שכר עליהם כאילו עשאו מפי הקבלה וכן מפורש באבות דר' נתן דתנן התם. כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת שנאמר נעשה ונשמע שהקדימו ישראל העשיה לשמיעה והיה להם לומר נשמע ונעשה כי קודם שיוכל לעשות את המעשה צריכין לשמוע מה יעשו אלא שקבלו עליהם תחלה לעשות כל אשר יצוה עליהם וישמעו ומיד קבלו שכר כאלו עשאו'.]

ולפי"ז מובן שכיון שקיבלו עליהם לקיים התורה נחשב שעלו חמושים בתורה

פרשת בשלח

פני הרב גרמה לה להתרגשות ולשמחה, והיא התאמצה לקבל את פני הרב בכבוד ככל יכולתה, ולהשתדל להיראות בצורה מכובדת, למרות מצבה הלא נעים... באחד החגים, בעלות המהרי"ל דיסקין לבקרה, הופתע לשמוע את בקשתה: "יברכני נא הרב בברכה לאריכות ימים ושנים"... לא הצליח הרב לכבוש את הפתעתו, ושאל בקול: "לו היית מבקשת ברכה לרפואה, כי אז ניחא. לו היית מבקשת ברכה להטבה במצבך - גם ניחא. אך ברכה לאריכות ימים? בשביל מה? הן כבר זכית לחיים ארוכים, יש לך דור ישרים מבורך, ואת סובלת ומסובבת בייסורים קשים. לשם מה ברכה לאריכות ימים?!" חייכה האשה חיוך נוגה, והשיבה: "יאמין לי כבוד הרב כי הצדק אתו. בגילי, קשה להאמין כי חיי ישתפרו, ובכל זאת, אני מבקשת עוד שנות חיים... אסביר לכבודו: פעם בשבוע, מגיעה האחות הסועדת אותי, רוחצת אותי, מנקה את סביבתי, ומזכה אותי בכמה דקות של נקיות. באותם רגעים אני יכולה לזכות לברך ברכה אחת או שתיים, ואכן, אני ממחרת לנצל את ההזדמנות

מסופר על הגאון הצדיק ר' ליב חסמן זצ"ל שביוהכ"פ האחרון לחייו ירד אחר תפילת נעילה לביתו כי נחלש הרבה מהתענית וירדו עמו מנין בחורים, וכשהמתינו לתפילת ערבית אמר להם בהפטרת מנחה קראנו שיונה הנביא אמר לאנשי הים (האוניה) שאוני והטלוני אל הים ולמה אמר שאוני היה די לומר הטלוני לים וזהו?

אלא י"ל שדקדק והאריך במילה זו להרויח עוד רגע של חיים. ואותו דבר אמר ר' לייב עוד רגע של קדושת יוהכ"פ זה מרגלית יקרה.

בשביל זה כדאי לחיות!

בירושלים של מעלה, התגוררה אשה אלמנה ומבוגרת, שהייתה בעלת ייסורים ומכאובים קשים. בגילה המתקדם כבר סבלה ממספר מחלות בעת ובעונה אחת, ובכל עת הייתה מתייסרת וכאובה... המהרי"ל דיסקין זצ"ל, שהתגורר באותה עת בירושלים, נהג לעלות לביתה מדי ערב חג, לברכה בברכת החג בפנים מאירות ומלבבות ולשמח את לבה. קבלת

פרשת בשלח

ולברך... "בשביל ברכה אחת, אפילו בשביל ברכה אחת! כדאי לי לסבול עוד שבוע שלם של צרות ומכאובים בחיי, כדי שבסוף השבוע אוכל לברך עוד ברכה אחת, לומר עוד פעם אחת 'ברוך אתה השם אלוקינו... שהכל נהיה בדברו!'", סיימה האשה בהתרגשות... בשביל ברכה אחת כדאי לחיות, בשביל ברכה אחת כדאי לסבול, בשביל ברכה אחת כדאי לחכות שבוע ימים! אם זכינו ביכולת לברך, לא ברכה אחת, לא פעם בשבוע - מדי יום! יותר ממאה פעמים! - כמה נודה בהתרגשות על כי זכינו לכך, נעריך את הזכות הזו, ונברך את הברכות בכוונה ובצורה הראויה!

ואיזו שייכות יש לה לעניינו של יום? אלא מבאר הגאון הצדיק רבי יצחק ירוחם בורדיאנסקי שליט"א, משגיח ישיבת 'קול תורה', בספרו 'שיח יצחק' (מועדים, עמוד רנ) שרואים נקודה חשובה מאוד בעבודת השם: הנה בקריעת ים סוף, עת פרצה מפיהם ההכרה הגבוהה של 'זה א-לי ואנוהו', התרוממו כלל ישראל לדרגה גבוהה מאוד, למעלה מהשגותיהם, כמו שאמרו חז"ל: "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי". אולם היצר הרע לא הלך לשום מקום. הוא איתן וחזק, ומלאכתו היא להפיג את הרושם, להכהות את חוש ההתפעלות ולהחליש את בהירות ההכרה. כך שלפי טבע האדם,

(מתוך הספר 'פניני פרשת השבוע' הרב קובלסקי)

למה מיד ניסה אותם ה'

שם שם לו חק ומשפט ושם ניסהו

(שמות ט"ו, כ"ה)

שע"י הנפילה האדם מגלה שבלעדי שיעשה משהו שום דבר לא ישמר לו

איגרתו המפורסמת של הפחד יצחק

והרב יצחק הוטנר זצ"ל כתב בספרו פחד יצחק (איגרת קכח) רעה חולה היא אצלנו שכאשר מתעסקים אנו בצדדי השלימות של גדולינו, הננו מטפלים בסיכום האחרון של מעלתם. מספרים אנו על דרכי השלימות שלהם, בשעה שאנחנו מדלגים על המאבק הפנימי שהתחולל בנפשם. הרושם של שיחתנו על הגדולים מתקבל כאילו יצאו מתחת יד היוצר בקומתם ובצביונם. הכל משוחחים, מתפעלים ומרימים על נס את טהרת הלשון של בעל החפץ חיים זצ"ל, אבל מי יודע מן כל המלחמות, המאבקים, המכשולים, הנפילות, והנסיגות לאחור שמצא החפץ חיים בדרך המלחמה שלו עם יצרו הרע, משל אחד מני אלף, ודי לבנון שכמותך לדון מן הפרט אל הכלל. התוצאה מזה היא כשנער בעל רוח, בעל שאיפה, בעל תסיסה מוצא בעצמו מכשולים, נפילות, ירידות הדי הוא דומה בעיניו כבלתי 'שתול בבית השם'. שלפי

אם אינו מיישם את הרגש ההתפעלות בפעולה מעשית - כעבור תקופה קצרה הוא מאבד את מה שהשיג! כי טבע האדם הוא ש'רגש' חולף ואינו נקבע בנפש. רק על ידי עבודה עקבית להפנים את עומק הדברים בשכל ובדעת - הרגש חוזר להכרה. כמו שהתבטא מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: אכן, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי והכל טוב ויפה, אולם סוף כל סוף היא נותרה על מקומה, באותו מקום בו עמדה לפני כן - שפחה היתה ושפחה נשארה! כדי לדעת ולהבחין שאכן הדרגה וההכרה שהשיגו כלל ישראל יצרו רושם עמק בנפשם פנימה, רושם שיגרר בעקבותיו שנוי לטווח ארוך - מוכרחים את ה'ושם נסהו', שיוכיח כיצד השפיע ההרגש הגבוה בשעת הנסיון! 'היום שאחרי' - הוא אמת המידה המורה והקובעת כי אכן נס קריעת ים סוף פעל משהו בנפש.

ועוד שהנסיון מראה לאדם היכן מדרגתו ושבע יפול צדיק וקם ובלעדי הנפילה אין קימה ושפיר מובן הסמיכות

פרשת בשלח

החכמים יודעים היטב שהכוונה היא שמהות הקימה של הצדק היא דרך ה'שבע נפילות' שלו. וירא את כל אעם עשה והנה טוב מאד. טוב זה יצר טוב, מאד זה יצר הרע (ב"ר ט).

אהובי, הנני לוחץ אותך אל לבבי, ולוחש באזניך, כי אילו היה מכתבך מספר לי על אודות המצוות ומעשים טובים שלך הייתי אומר שקבלתי ממך מכתב טוב. עכשיו שמכתבך מספר על דבר ירידות ונפילות ומכשולים, הנני אומר שקבלתי ממך מכתב טוב מאד. רוחך סוערת לקראת השאיפה להיות גדול. בבקשה ממך אל תצייר לעצמך גדולים שהם ויצרם הטוב בגחינת חד הוא. לעומת זאת צייר בנפשך גדלותם של גדולי עולם **באותיות של מלחמה נוראה עם כל הנטיות השפלות והנמוכות**. ובזמן שהנך מרגיש בקרבך סערת היצר, דע לך שבזה הנך מתדמה אל הגדולים הרבה יותר מאשה בשעה שאתה נמצא במנוחה שלימה שאתה רוצה בה. דווקא באותם המקומות שהנך מוצא בעצמך הירידות הכי מרובות, דווקא באותם המקומות

דמיונות של נער זה להיות שתול בבית השם, פירושו הוא לשבת בשלות הנפש על נאות ושא של חי מנוחות וליהנות מיצרו הטוב כדרך שצדיקים נהנים מזיו השכינה שעטרותיהם בראשיהם במסיבת גן עדן. ולא ידך גיסא, לא להיות מורגז מסערת היצר על דרך הכתוב של 'במתים חפשי'.

אבל דע לך, חביבי, ששורש נשמתך הוא לא **השלוחה** של היצר טוב, אלא דוקא **מלחמתו** של היצר טוב, ומכתבך היקר הנלבב מעיד כמאה עדים כי אכן לוחם נאמן אתה בצבאותיו של היצר טוב. באנגלית אומרים 'הפסד קרב ונצח מלחמה', בודאי שהנך נכשל ועומד להיות נכשל, (אין בזה משום פתיחת פה לשטן). ובכמה מערכות תפול שדוד. אבל אני מבטיח לך שלאחר הפסד כל המערכות תצא מן המלחמה כשזר הנצחון על ראשך, והטרף החד מפרפר בין שיניך. החכם מכל אדם אמר שבע יפול צדיק וקם (משלי כד טז), והטפשים חושבים כי כונתו בדרך רבותא, אע"פ ששבע יפול צדיק מ"מ הוא קם. אבל

חלא בר חמרא (-לגבי אבא לדבר זה אני גרוע מאבי כחומץ בן יין. רש"י), דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידנא לא הוה אכל גבינה עד למחר כי השתא (-אבא היה ממתין מעת לעת בין אכילת בשר לחלב), ואילו אנא בהא סעודתא היא דלא אכילנא לסעודתא אחרינתא אכילנא (-ואילו אני לא ממתין בין אכילת בשר לחלב כל כך, אלא בארוחה אחת אני אוכל בשר, ובארוחה שלאחריה אני אוכל חלב)

וצ"ב עד שמר עוקבא מגדיר את עצמו כ'חומץ' לעומת אביו שהוא 'יין'. ולמה אביו הוא 'יין'?- היות שהוא מחכה שיעור של 'מעת לעת' בין אכילת בשר לחלב. אם כן למה מר עוקבא עצמו לא חיכה 'מעת לעת' בין אכילת בשר לחלב, ואז היה זוכה להיות 'יין בן יין'

אולם כתב לתרץ הרב שמחה אלעזר וסרמן זצ"ל בספרו שמחת אליעזר "ח"ב עמ' יט) שיש לדעת שאף על פי שחומרות זה דבר חשוב, זה יין, אבל עם כל זה, רק מי שהגיע לדרגא מתאימה ראוי שיקל על עצמו חומרות מר עוקבא העדיף שלא

עומד הנך להיות כלי להצטיינות של כבוד שמים.

מה השיכות בין שירת הים להידור מצוה עד שלישי

עזי זמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלקי אבי וארוממנהו (טו, ב) בגמרא (שבת קלג, ב) "זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה וכו', אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום". ובמסכת בבא קמא (ט, ב) "אמר ר' זירא בהידור מצוה עד שלישי במצוה". שיש להוסיף בהידור מצוה עד שלישי משווי כל המצווה. יש להבין מה השייכות של 'הידור מצוה' לשירת הים, ועוד, מאי טעמא רק עד שלישי? כך הקשה בספה"ק "בני יששכר" (מאמרי השבתות, מאמר ב)

אלא יש לבאר ששירה נובעת מעומק הלב ורק מי שאוהב את ה' והוא מרגיש צורך לשיר אפשר לבקש ממניו להדר עד שלישי כמו שראינו שכתוב בגמ' (חולין ק"ה.). 'אמר מר עוקבא, אנא להא מילתא

פרשת בשלח

פרעה שהיה בימי יוסף, והנהיג ליסוע במרכבתו בשני סוסים, ("מרכבת המשנה"), ואחר כך פרעה שרדף אחרי בני ישראל, היה אוסר שלשה סוסים בכל מרכבה, וזהו הפירוש "ושלישים על כולו" שהוא הוסיף שלישי על הסוסים, דהיינו סוס שלישי. וזה ג"כ כוונת ה'תרגום יונתן' "מוליאת תליתאה" (היינו סוס, כענין 'מולייתות של בית רבי' בגמרא שבת נב, א), ואם כן הוסיף פרעה 'הידור' שלישי בעבירה, לרדוף אחרי ישראל, והנה השי"ת לקח ממנו נקם סוס ורוכבו רמה בים ומבחר שלשיו טבעו בים סוף, על כן

לקבל על עצמו וחומרות שהוא הרגיש שהם מעבר להשגתו⁸ "והבני יששכר" (מאמרי השבתות, מאמר ב) כתב בזה דבר נפלא, על פי מה דאיתא בתרגום יונתן על הפסוק (שמות יד, ז) "ויקח שש מאות רכב בחור ושלישים על כולו", ותרגם "ומוליאת תליתאה על כולהו", מה כוונת התרגום? ונראה לפרש על פי הירושלמי כלאים (פ"ח ה"ב) הובא בפירוש הר"ש למשניות (כלאים פ"ח מ"ב) וכן הוא במדרשים (מכילתא פ"א ז) והוא שמנהג העולם היה תמיד לנסוע בעגלה המחוברת רק לסוס אחד בלבד. עד שבא

וכמו שכתב בספר החרדים - 'שהיו מפנים דעתם מעיני העולם, ומקשרים לאדון הכל במורא ובאהבה', כלומר שהם עסקו בסוג של פנימיות התורה! [בשיחה שמסר בק"ס] והנה כשהתנאים מספרים על חסידים הראשונים משמע שכבר בזמן הדרגה הזו לא היתה מצויה, וא"כ צריך להבין מדוע הביאו עבדה זו, ומה היא באה ללמדנו? מסביר מרן הגרא"ל מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל שהמטרה היא כדי שהאדם יראה שיש דברים גבוהים מעבר למה שהוא מסוגל להשיג, ויבין כמה הוא קטן לעומת הדרגות הגבוהות שניתן להגיע, וכך הוא יתרומם יותר. [כאיל תערוג ברכות - החדש

⁸ תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת, וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום, בתפלה תורתן היאך משתמרת? ומלאכתן היאך נעשית? אלא מתוך שחסידים הם - תורתם משתמרת, ומלאכתן מתברכת. [לב:]: הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א הביא את דברי הבעה"ת שדייק את לשון הגמרא - תורתם משתמרת - שמירה שייך במה שכבר יש לך, משמע שהחסידים הראשונים החלו לנהוג כך רק אחרי שידעו את כל התורה... והוסיף שצריך להיות חכם, ולהבין שהם לא סתם ישבו ורעדו...

פרשת בשלח

שוררו לפניו 'זה אלי ואנוהו' אתנאה לפניו במצות, שלקחו ולמדו מההידור של פרעה שהיה הוספה של שלישי בעבירה, ולמדו ממנו להדר במצוות עד שלישי. ובספרו "אגרא דפרקא", (אות שע"ה), הוסיף לבאר עם זה את מאמר חז"ל (פסחים קיח, ב, ערכין טו, א) שהקב"ה שילם לים על מה שפלט את המצרים, ושילם לו הקב"ה כנגד אחד ומחצה שבהם, שבמצרים היו שש מאות רכב ובסיסרא היו תשע מאות רכב", ולמה הוסיף הקב"ה משש מאות לתשע מאות? אלא דהקב"ה הרי מקיים את התורה, ודייקא כאן על הים שנתחדש העניין של הידור מצוה עד שלישי, כאמור, לכן שילם לו הקב"ה תוספת שלישי על מעשהו.

לכן גם עמ"י מהדרים וכמו שמבואר במס"י שצריך לעבוד את ה' כמו בן שאוהב את אביו וז"ל המס"י פי"ח 'אך מציאות החסידות עצמו הוא דבר עמוק מאד להבינו על נכון, והוא מיוסד על יסודות חכמה רבה ותיקון המעשה בתכלית אשר ראוי לכל חכם לב לרדוף אחריו, כי רק לחכמים להשיגו באמת, וכן אמרו זכרונם לברכה (אבות ב, ה) לא עם הארץ חסיד. ונבאר עתה ענין זה על הסדר, הנה שורש החסידות הוא מה שאמרו זכרונם לברכה (ברכות יז, א) אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו. והענין הוא כי הנה המצות המוטלות על כל ישראל כבר

ועוד שמעתי לבאר שהיות ובקריעת ים סוף הראה ה' עד כמה הוא עושה בשביל עמ"י רבותינו במדרש (שמות רבה פר' כא, ובמדרש תהילים פרק קיד, ובאבות דרבי נתן פרק לג) הביאו איזה נסים היו שם,

ועוד שמעתי לבאר שהיות ובקריעת ים סוף הראה ה' עד כמה הוא עושה בשביל עמ"י

רבותינו במדרש (שמות רבה פר' כא, ובמדרש תהילים פרק קיד, ובאבות דרבי נתן פרק לג) הביאו איזה נסים היו שם,

פרשת בשלח

ידועות הן וחובתן ידועה עד היכן היא מגעת, אמנם מי שאוהב את הבורא יתברך שמו אהבה אמתית לא ישתדל ויכוין לפטור עצמו במה שכבר מפורסם מן החובה אשר על כל ישראל בכלל, אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו שאילו יגלה אביו את דעתו גילוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל. ואף על פי שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דיבור, הנה די לאותו הבן להבין היכן דעתו של אביו נוטה לעשות לו, גם את אשר לא אמר לו בפירוש, כיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו ולא ימתין שיצוהו יותר בפירוש או שיאמר לו פעם אחרת.

די לי במה שנצטויתי בפירוש, אלא ממה שנצטוה ידון על דעת המצוה וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו לנחת. והנה כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו גם כן אהבה נאמנת, כי גם הוא מסוג האוהבים ותהיינה לו המצות אשר צויים גלוי ומפורסם לגילוי דעת לבד לדעת שאל הענין ההוא נוטה רצונו וחפצו יתברך שמו, ואז לא יאמר די לי במה שאמור בפירוש, או אפטור עצמי במה שמוטל עלי על כל פנים, אלא אדרבא יאמר כיון שכבר מצאתי ראיתי שחפצו יתברך שמו נוטה לזה, יהיה לי לעינים להרבות בזה הענין ולהרחיב אותו בכל הצדדין שאוכל לדון שרצונו יתברך חפץ בו, וזהו הנקרא עושה נחת רוח ליוצרו.

נמצא כלל החסידות הרחבת קיום כל המצות בכל הצדדין והתנאים שראוי ושאפשר. והנך רואה שהחסידות ממין הפרישות'.
לכן אחרי שעמ"י ראו שה' עשה להם מעבר לעבר, גם הם עשו מעבר לעבר

והנה דבר זה אנחנו רואים אותו בעינינו שיוולד בכל עת ובכל שעה בין כל אוהב וריע, בין איש לאשתו, בין אב ובנו, כללו של דבר בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת. שלא יאמר לא נצטויתי יותר,

הוספה מלמעשה על ההגדה

האפשרות השלישית, הנוחה ביותר,

שעד גובה היבשה יקראו המים, ומה שיותר גבוה מהיבשה יקראו. וכך עשה הקדוש ברוך הוא ברוב חסדיו: "והים נבקע לפניהם" - המים שמעל גובה היבשה נבקעו. "ויעברו בתוך הים ביבשה" - המים שמתחת גובה היבשה נקראו ועברו עליהם. וכן אנו מודים לקדוש ברוך הוא על זה: "לגוזר ים סוף לגזרים" - גובה המים שנקראו, "והעביר ישראל בתוכו" - המים שנקראו עד גובה היבשה ועליהם עברו בני ישראל.

לפי זה מובנים דברי בעל ההגדה: "אלו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את הים" - לא שהיינו טובעים בים, אלא שהים היה נקרא והיינו צריכים לטרוח ולטפס על גבהו כדי להינצל - "דינו". וכן: "אלו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה" - אלא היה קורע את הים עד קרקעיתו, והיה עלינו לרדת עד לתהומותיו ואחר כך לעלות - "דינו". "על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו" - שגם קרע לנו את גובהו של הים וגם העבירנו בתוכו

למה רק בפסח יש ענין להרבות
צ"ב מדוע רק בפסח נאמר דבר זה שיש להרבות במצווה וזה משובח, דבר שלא מצינו אותו בשאר המקומות. (פחד דוד).
ועוד נראה לומר שבפסח יעש ענין מיוחד להחמיר ולהראות לה' שאנו ואוהבים אותו כמו שה' גאלנו ודאג לנו לפרטים הקטנים והוציאנו בחודש שכשר לצאת בו והגביה לנו את הים

וכמו שהבאנו לקמן על מה שאומרים אילו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את הים ולכאורה קשה, מה היינו מרוויחים אלו יצאנו ממצרים ברכוש גדול, והים לא היה נקרא בפנינו, הלא היינו טובעים ביחד עם כל הרכוש?

אלא: מבאר הגר"א, שיש שלוש אפשרויות לעבר את הים: האחת, שהים יקרא ויעברו על גביו, אך בזה יש טורח גדול לטפס בעליה התלולה לגובהו של הים.

האפשרות השניה, שהים יקרא עד קרקעיתו כפי שנבקע הירדן, אך גם בזה יש טורח גדול, לרדת למעמקי הים.

מוצב ארצה וראשו מגיעה השמימה", וכל הזמן מתחוללת בתוכו מלחמה בין שני הפכיים אלו, ויכול האדם להתהפך מן הקצה אל הקצה ברגע קט. וזהו "פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה" אחרי שהאדם נמצא במרומי מעלה, יכול הוא להתהפך ברגע לשפל שאין כמותו, הוא רק יראה מלחמה ורגשות פחד וגוף ינסו להפילו. לכך על האדם לעמוד כל חייו בחזקת 'לרגעים תבחננו' כל הזמן בהתבוננות ובחינה על מצבו, כי אין לאדם שום בטחון מהרגע לרגע, גם אחרי שהגיע לדרגות גבוהות ונשגבות יכול לאבד הכל ברגע. ומזה נראה גם להיפך כי מדה טובה כפולה וכו', כי גם אם נפל האדם לעמקי שחת, אל לו ליפול ברוחו ח"ו, כי יש בידו לשוב ולעמוד בחפזון נפלא על מקומו הנכון ולקבל שוב מוסרות גופו בידו להטותו לדרך הטוב. הסבא מקלם היה אומר: בני אם תחיו בפשטות תשארו בפשטות! כלומר אם תחיו בלי **התבוננות** אז ישארו כל מעשיכם כמעשה קוף בעלמא! והארכנו בזה במק"א

בחרבה על ידי שקרשו המים, וכך יכולנו להיכנס לים בדרך מישור ללא כל טרח.

מה החשש הכה גדול שינחם העם

'פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה' (שמות יג, יז) וצ"ב וכי אחרי כל היסורים והשיעבוד הנורא שעברו בני ישראל 210 שנים, והנה הם זוכים לראות יד ה' במכות אשר במצרים, בקריעת ים סוף, בהליכתם במדבר כשה' הולך לפניהם יומם בעמוד אש וענן להאיר ולהנחותם הדרך, ואחרי כל זה - "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים וגו' פן ינחם העם בראותם מלחמה ושוב מצרימה", הם ישובו למצרים ארץ סבלותיהם ועינוייהם, ולמה?! "בראותם מלחמה!" הם ראו נפלאות ה' בהוציאם מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה, והם מפחדים ממלחמה ועוד יסכימו מפחד זה לשוב למצרים!!

אלא למדנו מכאן מאיר לנו מרן ר' לייב חסמן זצוק"ל, כי האדם מורכב משני כוחות הפכיים מן הקצה אל הקצה, נשמת חיים לו 'חלק אלוק ממעל', וגוף עכור חשוך וגשמי 'עפר מן האדמה' - "סולם

פרשת בשלח

(למעשה פרשת בא) שפרעה לא היה מתבונן ולכן הוא נפל

ועוד יש לומר שהרי כמה שהדבר הוא יותר יקר לאדם הוא חושש יותר שמא יאבד לו, לכן רצה ה' להראות להם עד כמה יקרה כל ההשקעה ודברי תורה קשה לקנותם ככלי זבה ונח לאבדם ככלי זכוכית. לכן הולכים ה' בכל כך הרבה סיבובים.

ונוסיף שרבי אליהו לאפיאן היה לומד מכאן, שלימדה תורה עד כמה כדאי להשקיע בבריחה מן החטא. כדאי היה לבחור בדרך הרחוקה, ללכת דרך ימים ומדבריות, הכל כדי לנתק את הגשר אשר דרכו אפשר לחזור אל החטא. כדאית השקעה של עבודה רבה ועמל קשה, בעקירה מהמצב ומהסביבה שהיו עד כה, כדי לחסום את הדרך חזרה אל החטא ואל סביבתו.

סיפור על פחדו של ר' אליהו לופיאן מן היצר הרע גם בזקנותו המופלגת

ונוסיף על כך מעשה שסופר על רבינו אליהו לאפיאן יום אחד התעוררתי

מוקדם והנה אני רואה את הגה"צ ר' אליהו לופיאן זצ"ל עומד ליד החלון ומדבר כאילו אל עצמו ובלחישה כדי שלא להעיר אותי משינתי, הטיתי אוזני ושמעתי כיצד הוא חוזר פעם אחר פעם על הפסוק: "לא תביא תועבה אל ביתך", תמהתי, מה פשר שינון הפסוק הזה בעת בוקר מוקדמת? קמתי ממיטתי ושאלתי אותו במחילה מכבודו שיואיל לומר לי פתרון דבר זה.

וען ויאמר, "אהה, כי עוררתי את כבודו מהשינה", השבתי לו כי הייתי ער מכבר, אך הטיתי אוזני ושמעתי את הדברים ומבקש אני ממנו לומר לו את פשרם, נענה ואמר לי, "יודע כבודו כי אנו הולכים עוד מעט להתפלל בישיבה, מקומנו בישיבה בכותל המזרח ובני הישיבה מכבדים אותי בהיכנסי להיכל הישיבה בקימה ואף ממתנינים לי אחרי קריאת שמע ותפילת "שמונה עשרה", יש אם כן לחשוש שמא חס ושלום תיפול גאוה בלב, ואף כי לא שייך בזה להיכשל בגאוה ממש, מכל מקום לגבהות לב יש לחשוש, והרי נאמר: "תועבת הי כל גבה

פרשת בשלח

לב" (משלי טז), והאי "כל" לרבות בא, כבר סכנה שמא תתפוצץ עוד?"! "עד כלומר : כל גבה לב אפילו בכגון דא - במי שנתמנה למשפיע בישיבה וכדומה, לזה שאי אפשר אחרת וגבהות לב דמצווה "קרא, ויתכן אף שבכהאי גוונא נאמר להיפך : "ויגבה לבו בדרכי ה' " (דברי הימים ב, יז), מכל-מקום מי יכול לשפוט ולומר שלא נתערבה בי חס ושלום גבהות לב שאינה של מצוה, וממילא נעשה האיש הזה כמי שנאמר אליו "תועבת ה' כל גבה לב" רחמנא ליצלן?! האיך יוכל רב כזה להשפיע על התלמידים?! זו היא הסיבה מדוע הנני משנן פסוק זה של "ולא תביא, תועבה אל ביתך".

ועוד תירוץ יש על זה שחשש הקב"ה, אחרי שבני ישראל יראו שלא נשאר מכל המצרים עד אחד ושכולם טבעו בים, יכולה היתה לעלות במחשבתם, נחזור חזרה למצרים, למקום מיושב שאנו מכירים אותו, הרי בין כה וכה האדונים שלנו מתו ועבור מהעולם, ונחזור כעם חופשי ולא משועבד. ולכן "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים", להשתחרר מבית עבדים ולחזור לטומאה.

בשומעי דברים אלה התפעלתי מאד ומרוב התרגשותי אמרתי לו בתמיהה: "כבוד ר' אליהו", האם אנשים זקנים כמונו היום שבורים ורצוצים בגוף ובנפש, יש לנו עוד לחשוש שמא ניפול בגאווה?"

ויפן אלי ויאמר, "מה השאלה? משל למה הדבר דומה לפצצה איומה שמונחת בפניה או בתוך אולם גדול מזה כמה שנים ובמשך זמן זה חלפו לידה אלפי בני אדם ולא התפוצצה, האם משום כך אין